

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Správní vývoj města Jemnice od roku 1850 do roku 1945

Jindřich Kadlec

**Bakalářská práce
2010**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jindřich KADLEC**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Název tématu: **Správní vývoj města Jemnice v letech 1850-1945**
Zadávací katedra: **Katedra historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude vycházet jednak ze všeobecné literatury týkající se samosprávy jako novodobého správního systému. Dále z existující regionální literatury, která zachycuje sledované období. Z pramenů bude základní AM Jemnice. Práce by se měla soustředit na popis základního charakteru samosprávy v konkrétní lokalitě, identifikaci jejich představitelů. Jako případová studie může být použita buď stručná biografie některého z lidí aktivních při správě města nebo některá významná událost, kterou samospráva řešila.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Literatura:

1. JANÁK, Jan - CHOCHOLÁČ, Bronislav: Morava v národním a politickém ruchu 19. století. Matice moravská. Brno, 2007. ISBN: 978-80-86488-03-5. 2. JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan: Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. 3. JANÁK, Jan, NEKUDA, Vladimír - MICHNA, Pavel: Moravskobudějovicko Jemnicko. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Vlastivěda moravská, Brno, 1997. ISBN 80-85048-75-2. 4. JANÁK, Jan: Státní správa a územní samospráva 1740-1945. In XXIII. Mikulovské sympozium, Ústřední moc a regionální samospráva. Brno, 1993, str. 53-83. ISBN: 80-850485-2-3. 5. JANÁK, Jan: Počátky pronikání socialismu na západní Moravu v letech 1884-1893, I, In Sborník Matice moravské, 81, 1962, str. 100-123. ISSN: 0862-0393. 6. KLENOVSKÝ, Jaroslav: Židovská čtvť v Jemnici. Jemnice, 1994. 7. MALÍŘ, Jiří: Od spolků k moderním politickým stranám. Brno, 1996. ISBN: 80-210-1273-0.

Archivní prameny: MZA Brno, soka Třebíč, fond: Archiv města Jemnice (1335-1945(1952)). Pamětní kniha města Jemnice. Archivní pomůcka: TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945(1952)). Inventář, 1997, s. 121, ev. č. 632.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.**
Katedra historických věd

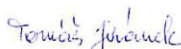
Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2009**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 20. 05. 2010

Jindřich Kadlec

Abstrakt

Tato bakalářská práce popisuje správní vývoj města Jemnice v letech 1850 až 1945. Práce je rozdělena do tří základních kapitol. Jedná se o kapitolu v časovém rozmezí od roku 1850 až 1917, dále se jedná o kapitolu od roku 1918 až 1938 a poslední kapitola má časové rozmezí od roku 1939 do roku 1945.

Práce se v jednotlivých kapitolách věnuje systému obecní samosprávy, významným osobnostem, které zasáhly do správy města, pořadí starostů města, volbám do obecního zastupitelstva i ostatním správním zásahům.

Všechny tři kapitoly popisují činnosti orgánů obecní samosprávy, jako bylo obecní zastupitelstvo, obecní rada i výkon správy prostřednictvím starosty města.

První kapitola je zaměřená na významné osobnosti v obecní samosprávě, tedy na pořadí starostů.

Druhá kapitola je zaměřená na průběh voleb do orgánů obecní samosprávy, jako bylo obecní zastupitelstvo a je zde popsáno i sloučení města Jemnice s nedalekou osadou Podolí v jeden katastrální i správní celek.

Třetí kapitola je zaměřená na popis událostí na jemnické radnici za časů II. světové války, především po rozpuštění zastupitelstva a následném nástupu vládního komisaře v roce 1941. Je zde také zdůrazněn osud lidí, kteří sympatizovali s nacistickou nadvládou a jejich následný postih prostřednictvím místního lidového soudu.

Hlavní pracovní metody, které byly použity v této práci, byly především metody přímé a metody kritické analýzy.

Klíčová slova: správa města, dějiny správy, Jemnice, Josef Augusta

Abstract

This Bachelor's degree dissertation describes the administrative development of the town of Jemnice in the years 1850 to 1945. The dissertation is divided into three basic chapters. The first chapter covers the period of 1850 to 1917, the second one covers the period of 1918 to 1938 and the third one covers the period of 1939 to 1945.

The respective chapters of the dissertation cover the municipal self-government system, the significant personalities who influenced the town's administration, the sequence of the town's mayors, the elections to town council and other administrative interventions.

All three chapters pay attention to the activities of the municipal self-government bodies, like the town council, town board and execution of administration by the town's mayor.

The first chapter is focused on significant personalities in the municipal self-government, this means on the sequence of mayors.

The second chapter is focused on the course of elections to the municipal self-government bodies like the town council, and it also describes merger of the town of Jemnice with the near Podolí settlement into a single cadastral and administration unit.

The third chapter is focused on description of events in the Jemnice town hall during the World War II, especially after the town council dissolution and the following commencement of rule of the government commissar in the year 1941. The fate of the people who supported the Nazi rule is also described here, as well as their punishment by the local people's court.

The main working methods applied in this dissertation included in particular the methods of direct analysis and the methods of critical analysis.

Key words: town administration, administration history, Jemnice, Josef Augusta

Poděkování:

Rád bych zde poděkoval vedoucí práce doc. PhDr. Marii Mackové Ph.D., za spolupráci při utváření této bakalářské práce. Dále děkuji všem, kteří mi poskytli cenné rady i archivní prameny potřebné k této práci. Jedná se zejména o pracovníky Státního okresního archivu Třebíč – pobočka Moravské Budějovice.

Obsah:

1. Úvod.....	1 - 2
2. Správní vývoj města Jemnice 1850 – 1917.....	3 – 22
2.1 Politická správa 1850 – 1917.....	3 – 4
2.2 Obecní samospráva 1850 – 1917.....	5 – 22
2.2.1 Josef Augusta.....	13 - 15
3. Správní vývoj města Jemnice 1918 – 1938.....	23 – 41
3.1 Politická správa 1918 – 1938.....	23
3.2 Obecní samospráva 1918 – 1938.....	24 – 41
3.2.1 Sloučení města Jemnice s osadou Podolí.....	37 - 38
4. Správní vývoj města Jemnice 1939 – 1945.....	42 – 49
4.1 Politická správa 1939 – 1945.....	42
4.2 Obecní samospráva 1939 – 1945.....	43 - 49
5. Závěr.....	50 – 51
6. Seznam literatury a pramenů.....	52 - 53
7. Přílohy.....	54 - 55
7.1 Příloha č. 1.....	54
7.2 Příloha č. 2.....	55
8. Resume.....	56
8.1. Resúmee (N).....	57

1. Úvod:

Název bakalářské práce je: Správní vývoj města Jemnice od roku 1850 do roku 1945. Tato časová hranice je vytvořena na základě dobré dostupnosti pramenů i literatury. Další faktor, který rozhodoval při zadání této práce, vznikl vlastním zájmem o onu zkoumanou oblast města Jemnice, pro kterou mám osobní vztah. Nepřehlédnutelný impuls tvořil i osobní zájem o historický úsek, který se dá vymezit časově od roku 1918 do roku 1945.

Úkolem této bakalářské práce bylo sepsat nejdůležitější správní momenty v období let 1850 až 1945. Jednalo se především o sledování zastoupení nejsilnějších politických stran v obecním zastupitelstvu, dále sledování počtu radních v závislosti na počtu obyvatel města i zjištění správních změn po obsazení města nacisty za II. světové války. Práce je postavena na čtyřech základních informačních zdrojích.

První informační zdroj tvoří kniha Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost. Jedná se informační zdroj, který poskytuje informace jak o politické správě, tak i o správě samosprávné.

Druhý informační zdroj je tvořen regionální literaturou, která má název Moravskobudějovicko Jemnicko, kde jsou obsaženy správní věci týkající se města Jemnice.

Třetí informační zdroj je tvořen archivním fondem města Jemnice, nacházející se ve Státním okresním archivu Třebíč – pobočka Moravské Budějovice. Zde byly k práci využity zápisy ze schůzí obecní rady a obecního zastupitelstva. Zápisy obecního zastupitelstva se zde zachovaly od 60. let 19. století do roku 1941, kdy na jemnický úřad nastoupil vládní komisař. Stalo se tak po rozpuštění zastupitelstva, které se až do roku 1945 nescházelo. Stejně tomu bylo v zápisech obecní rady, která svoji činnost ukončila také v roce 1941. Zde je nutno zmínit míru zachování průběhu voleb do obecního zastupitelstva. V archivním fondu města Jemnice se zachoval v zápisech obecního zastupitelstva a obecní rady jen průběh voleb z roku 1932 a 1938. Ostatní popisy ani výsledky komunálních voleb se nedochovaly. Součástí AF Jemnice byla do práce použita také archivní pomůcka týkající se archivního fondu města Jemnice.

Čtvrtý informační zdroj je zastoupen v podobě Pamětní knihy města Jemnice od počátku do roku 1945. Zde se zachoval popis voleb do obecního zastupitelstva v roce 1927.

Práce je rozdělena do tří velkých kapitol podle časového období a to: 1850 – 1917, 1918 – 1938 a 1939 – 1945.

Všechny tři kapitoly popisují základní samosprávný průběh a zaměřují se i na osobnosti, které významnou měrou promluvily do jemnické samosprávy ve vyhraněném časovém rozmezí.

Seznam veškeré literatury a pramenů je uveden na konci této práce.

2. Správní vývoj města Jemnice 1850 – 1917

2.1 Politická správa

Poddanství, které se zrušilo v roce 1848, dopomohlo ke zrušení systému správy, která byla v první instanci zprostředkována vrchnostenskými úřady, či magistráty. Postupně se tedy přecházelo k postátnění první instance, která byla dosud v patrimoniální moci. Ještě před samotným postátněním veřejné správy první instance bylo vydáno prozatímní zřízení týkající se obecní samosprávy (viz níže).¹

Dne prvního ledna 1850 začalo platit nové uspořádání veřejné správy, které vzešlo z nařízení vzniklého 26. června 1849. Tato reforma zřídila politické okresy, které se staly jakousi první instancí veřejné správy.² Jemnice měla tento správní odvolací orgán v Dačicích, kde od roku 1850 do roku 1855 působil politický okres, označovaný také jako podkrajský politický úřad.³ Dále vznikly i vyšší instance politické správy a to kraje, země a nejvyšší stupeň tvořilo ministerstvo vnitra. Morava se tímto nařízením rozdělila do dvou krajů a zároveň i do celkem 25 okresních hejtmanství. V každém politickém okrese vzniklo okresní hejtmanství, v jehož čele stál okresní hejtman.⁴

Nařízením dále zanikla dřívější gubernia, která působila na úrovni zemí a místo nich se zřídila místodržitelství, v jehož čele stál místodržící.⁵

Další správní reforma veřejné správy přišla v roce 1855, konkrétně dne 12. května, kdy se ustanovily tzv. smíšené okresní i krajské úřady. V čele smíšeného okresního úřadu působil okresní představený. Činnost tohoto nově vzniklého orgánu v sobě zahrnovala úkoly spojené s politickou správou. Dále spravovala činnost soudní i činnost berní (pokladní). Smíšené okresní úřady spravovaly záležitosti od okresních soudů, neboť nařízením převzaly okresní úřady pod svou kompetenci okresní hejtmanství společně s okresními soudy, jelikož se tyto dvě instituce sloučily dohromady.⁶

---

¹ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 273.

² Tamtéž str. 273.

³ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

⁴ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 273.

⁵ Tamtéž str. 274.

⁶ Tamtéž str. 275.

Morava se rozdělila na celkem 6 krajských úřadů, což byla oproti dvěma krajským vládám, které fungovaly před touto reformou velká změna. Počet smíšených okresních úřadů činil na Moravě v tomto období celkem 76 těchto institucí.⁷ Smíšený okresní úřad v období od roku 1855 až do roku 1868 působil i v Jemnici.⁸ Krajské úřady se ale tímto nařízením dostaly do jakéhosi zbytečného působení. Začaly sloužit jen jako tzv. zbytečné spojky mezi místodržitelstvími a úřady první instance, tedy smíšenými úřady okresními. Rozhodlo se tedy k jejich zrušení. Na Moravě se tak uskutečnilo v roce 1860, konkrétně 5. června tohoto roku. Po tomto aktu se tedy logicky ještě více upevnilo postavení zemských místodržitelství.⁹

Další reforma veřejné správy vznikla nařízením z 19. května 1868. V závislosti na prosincové ústavě, která byla zavedena v roce 1867 toto nařízení přeměnilo dosavadní první a druhou instanci politické správy. Provedení této reformy bylo tak nadčasové, že si ho přejala i první Československá republika¹⁰

Jednalo se o zavedení nových politických okresů, které se skládaly z více okresů působících v letech 1855 – 1868. Toto nařízení neznalo ve státní správě pojem kraj. Vzniklo opět okresní hejtmanství, které tvořilo první instanci politické správy.¹¹ Tato první instance politické správy již nepůsobila v Jemnici, ale byla opět přemístěna do Dačic, kde působila pro město Jemnici do roku 1895.¹² Vzniklý politický okres vznikl většinou ze dvou okresů soudních.¹³

Jednalo se o soudní okres Dačice a soudní okres Jemnice, které tvořily politický okres v Dačicích. Od roku 1896 byl první odvolací instancí veřejné správy pro Jemnici úřad v Moravských Budějovicích.¹⁴

---

⁷ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 275.

⁸ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

⁹ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 275.

¹⁰ Tamtéž str. 277.

¹¹ Tamtéž str. 277.

¹² TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

¹³ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 277.

¹⁴ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

2.2 Obecní samospráva

Po roce 1848, kdy se zrušilo poddanství, se musel v politické správě najít vhodný úřad, který by převzal tyto správní záležitosti od vrchnostenských úřadů. Rozhodlo se tedy vložit správu vrchnostenských úřadů do rukou státním politickým úřadům, kde se od tohoto nařízení očekávalo nejjednodušší možné řešení. Toto řešení však nemohlo fungovat hned a dobře, neboť patrimoniální správa byla rozšířena ve velkém množství po celých Českých zemích a náhlé zřízení státních orgánů by bylo pro státní aparát velmi drahou záležitostí. Nový nápad, jak vyřešit tuto složitou situaci spočíval v přenesení některých politických úkolů na obyvatele. Tento nový orgán by fungoval jako veřejný.¹⁵

Byla zřízena samospráva na úrovni obcí, dále okresů i na krajích. Tyto nově vzniklé samosprávné instance měly vykonávat správu, která byla vykonávána sbory, které si tyto instance napřed zvolily.¹⁶ Město Jemnice se odpoutalo od vrchnostenského úřadu v roce 1850, což znamenalo vytvoření samosprávy i v tomto městě.¹⁷ Vznikla komunální samospráva. To znamenalo, že v úřadu nemohli vedle sebe sedět profesionální úředníci a volení občané.¹⁸

Kroměřížská ústava byla jakýmsi prvním nařízením, která řešila fungování samosprávy jako samosprávného orgánu. Tato ústava nařizovala správní záležitosti, které se týkaly nově vzniklé samosprávy. Jednalo se především o volbu zástupců, která musela probíhat svobodnou formou. Šlo pouze o jakýsi návrh, který však nikdy nevešel v platnost.¹⁹

---

¹⁵ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 297.

¹⁶ Tamtéž str. 297.

¹⁷ TROJANOVÁ, A.: *Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)*. Inventář, 1997, ev. č. 632.

¹⁸ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 297.

¹⁹ Tamtéž str. 298.

Na ústavu kroměřížskou volně navázala ústava březnová, která tyto hlavní body k fungování samosprávy opět zmiňovala.²⁰

Tak se od roku 1851 začal v Jemnici volit obecní výbor, dále obecní představenstvo i volený starosta.²¹ Dále se tato ústava zabývala občany, kteří měli být přijati do obecního svazku. Dále ústava řešila majetkové vlastnictví, funkci policie, obecní hospodářství i veřejná jednání, jehož záměry a návrhy musely být přístupné široké veřejnosti. Dne 20. března 1849 dostaly Stadionovou ústavou obce nařízení, podle kterých se měla správa v samosprávě řídit. Ústava ve svém znění zmiňovala obce místní, dále obce okresní i krajské. Fungovaly však jenom obce místní, jež fungovaly jako nejnižší instance nově vzniklé samosprávy.²² Jemnice patřila mezi obce místní.²³

Stadionova ústava dále nařídila povinnost dosud fungujícího sídliště se přidružit k obci, nebo se sídliště nestalo obcí jako takovou, ale smělo se stát částí obce, která nesla potom název osada.²⁴

Podle tohoto nařízení se tedy sídliště Podolí, které se nacházelo, nedaleko města Jemnice přidružilo k Jemnici, stalo se tak v roce 1850. Pro sídliště Podolí to znamenalo její správní přejmenování na osada Podolí. Osada Podolí výrazně promluvila do dějin města Jemnice v roce 1903, kdy navrhli podolští sedláci odloučení osady Podolí od města Jemnice, která byla nařízením z roku 1849 spojená s Jemnicí. Tento pokus byl však okresním hejtmánstvím v Moravských Budějovicích zatrhnut. O celé věci byl podán záznam v zápisech obecního zastupitelstva²⁵

„Ohledně žádosti za odloučení obce Podolské od města Jemnice navrhuje pan c. k. notář Gustav Lederer, aby k dotazu c.k. Okr. Hejtmánství v Moravských Budějovicích ze dne 22. května 1903, č. 5051 odpověděno bylo záporně, a to z těchto důvodů.“²⁶

---

²⁰ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 298.

²¹ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

²² Tamtéž. str. 298.

²³ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

²⁴ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 298.

²⁵ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, Fond archiv města Jemnice, karton č. 9, i. č. 257. (fol. 17. rok 1903)

²⁶ Tamtéž, fol. 17.

1. „dle stávajících předpisů podporovati třeba sloučení, nikterak rozloučení obcí.
2. oddělení takové státi se má jen z nejvážnějších důvodů jichž zde není
3. žádali podolští poplatníci již roku 1865 za oddělení a byli odkázáni
4. sloučili se obce Podolí a Jemnice r. 1847 a nikterak teprv základem zákona z roku 1849
5. nelze k vůli osobním choutkám obce skorem 56 let spojené rozdělit, aniž jedna z nich byla poškozena
6. nemají navrhovatelé žádnou legitimaci k vyjednávání, podepsaní nejsou zmocnění od nepodepsaných
7. návrh podaný neobsahuje nižádných podmínek, je všeobecný a nedává podkladu pro další řízení
8. Jemnice – Podolí mají teď společný katastr a nelze tedy jmenovati dnes Podolí obci katastrální jak v úředním výnosu udáno
9. upravení otázek chudobinství a příslušnosti je následkem 60ti letého sloučení přespříliš obtížné
10. správa obce následkem praxe 6 desetiletí je založená na větší objem místní a větší počet obyvatelstva. Bez zničení hmotní existence městské obce, je odloučení podolí nemožné.“²⁷

Nařízení se vztahovalo také na osoby, které nově musely mít svazek u některých z obcí.²⁸ Jednalo se o tzv. domovské právo, které obecní zastupitelstvo udělovalo občanům. Tak domovská práva byla udělena např. 20. března roku 1905 hned 6 občanům.²⁹

²⁷ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, Fond: archiv města Jemnice, karton č. 9, i. č. 257. (fol. č. 17. rok 1903).

²⁸ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 298.

²⁹ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, Fond: archiv města Jemnice, karton č. 10., i. č. 257. (fol. č. 3. rok 1905).

- „ 1) *Augustinu Kopečkovi, ženatému rolníku z Nimpšova*
2) *Karlu Budičkovi, domkaři č. 83 z Dolních Němčic*
3) *Šimonu Strašilovi ze Lhotic, domkaři č. 176 v Jemnici*
4) *Floriánu Bláhovi z Třebelovic, domkaři číslo 22 na Podolí*
5) *Tomáši Tesaři, kloboučníku ze Lhotic, v čísle 23 v Jemnici*
6) *Robertu Smetanovi ze Štítar, tesaři, bytem č. 4 na Podolí“;*³⁰

Stadionovou ústavou se zavedla pro obce jakási dvojkolejnost ve smyslu vykonávání působnosti. Jednalo se o působnost samostatnou a přenesenou působnost.³¹ Samostatná působnost pro obce obnášela možnost obcí hospodařit s obecním majetkem a řešení záležitostí kolem svazků související s obcí. Obec měla dále pravomoc ukládat občanům práva, která nazýváme měšťanská i domovská práva, i titul v podobě čestného měšťanství.³²

Obecní zastupitelstvo udělovalo také čestné měšťanství města Jemnice. Stalo se tak hromadně například v roce 1902, kdy se měšťanství udělilo hned 12 občanům.³³

„Na návrh pana c. k. Notáře Gustava Lederera bylo usneseno, aby následovní pánové uznání zásluh pro národ, vlast a město, byli jmenováni čestnými měšťany města Jemnice a sice:

p. doktor Václav Šílený, poslanec zemského sněmu a zemský advokát v Brně

p. doktor Václav Penek, poslanec zemského sněmu a zemský advokát v Prostějově

p. doktor Adolf Stránský, poslanec zemského sněmu a zemský advokát v Brně

p. doktor František Sláma, poslanec zemského sněmu a rada zemského soudu v brně

p. Edvard Skála, poslanec zemského sněmu a továrník v Prostějově

p. Jan Heimrich, poslanec zemského sněmu a továrník v Bohdalově

p. Josef příhoda, majetník realit a starosta v Dačicích.

p. Jaroslav Palliardi, notář v Moravských Budějovicích.

p. doktor Josef Vorel, lékař v Moravských Budějovicích

---

³⁰ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, Fond archiv města Jemnice, karton č. 10, i. č. 257, (fol. č. 3. rok 1905).

³¹ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 301.

³² Tamtéž str. 302.

³³ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, Fond: archiv města Jemnice, karton č. 9., i. č. 257, (fol. 29. rok 1902).

p. Jan Brodl, vrchní inženýr c.k. Státních drah ve Žďáře.

p. Karel Kundrum, měšťan a radní v Jemnici

p. Cyril Knesl, měšťan a člen obecního výboru v Jemnici.³⁴

Druhá z působností se jmenovala přenesená působnost, mezi kterou patřily věci, které určovalo státní nařízení. Jednalo se především o věci trestní. Tyto věci řešilo obecní představenstvo v čele se starostou. Vzniklý orgán nesl název trestní senát. Tato přenesená působnost byla vyřizována prostřednictvím starosty. Ten ale neměl konečné slovo v rozhodování a bylo tedy reálné podat žádost k přezkoumání starostova rozhodnutí k politickému úřadu první instance.³⁵

Stadionovým nařízením se dále ustanovilo zavedení dvou orgánů, které se stávaly pro obecní samosprávu povinnými. Jednalo se o obecní výbor a obecní představenstvo.³⁶

Obecní výbor v Jemnici v tomto období vedl svá jednání v německém jazyce, neboť výbor byl v tomto období (do roku 1891, kdy byl zvolen obecním zastupitelstvem první český starosta) pod německou nadvládou, která byla zastoupena ve všech třech volebních sborech.³⁷

V roce 1859 vzešlo nařízení z podnětu Alexandra Bacha, které se týkalo zamezení veřejnosti jednání volených sborů v obecní samosprávě. Toto nařízení se uvolnilo až za vydání Říjnového diplomu roku 1861, který postupně tyto zákroky do obecní samosprávy zrušil. Zavedly se opět volby do obecní samosprávy, které byly za Bachova neoabsolutismu v 50. letech zakázány. Výsledkem byl velký úspěch Čechů v obecních volbách do samosprávných sborů v českých městech.³⁸

---

³⁴ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, Fond: archiv města Jemnice, karton č. 9, i. č. 257, (fol. 29. rok 1902).

³⁵ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 302.

³⁶ Tamtéž str. 298.

³⁷ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

³⁸ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 299.

Tento úspěch v této době v Jemnici neproběhl, stalo se tak až v roce 1890, kdy proběhly v Jemnici obecní volby do obecního zastupitelstva. Volba probíhala ve třech sborech. Pro Čechy byl nejdůležitější sbor třetí, který se prohlásil stranou českou. Tento sbor měl jako hlavní úkol vystrnadit z obecního zastupitelstva Němce, ale šlo i o otázku hospodářskou a vlasteneckou. Výsledek voleb znamenal úplné vítězství Čechů ve třetím sboru. Němci nadále vládli v prvním sboru, druhý sbor ovládli rolníci z nedaleké osady Podolí.³⁹

Nové obecní zřízení a řád volební byl vydán pro Moravu v roce 1864.⁴⁰ Osnova obecního zřízení však vycházela ze stejné kostry jak pro Moravu, Slezsko i Čechy z říšského zákona.⁴¹

Volit do obcí nebylo tehdy možné všem sociálním skupinám, pouze těm, které platily daně. Volit nesměli občané, kteří byli odsouzeni pro nějaký trestný čin, který porušoval zákon. Další, kdo měl zakázán přístup k obecním volbám, byli důstojníci, kteří byli zrovna v pohotovosti. Mezi ty, kdo směli volit, museli splňovat další kritéria, jako byla zletilost mužů, dále jejich svéprávnost a placení daní. Do obcí mohly také volit akciové společnosti, různá družstva a jiné právnické osoby. Další skupinou voličů, kteří mohli k obecním volbám, patřily honorace a patřili mezi ně vesměs všichni úředníci ve státní sféře, dále mezi ně patřili duchovní, kteří působili ve správě, rabíni, doktoři, kteří vystudovali na rakouských školách a velké procento učitelů.⁴²

Systém obecních voleb do obecního výboru probíhal podle tohoto nařízení tak, že se volba uskutečňovala rozdělením voličů na tři skupiny. Toto umělé rozdělení vzniklo na základě placení daní od nejvyšších daní po daně nejmenší. Vzniklý obecní výbor, (který se v tomto období už mohl nazývat obecní zastupitelstvo), byl složen právě z těchto tří skupin, kdy každá skupina zvolila jednu třetinu obecního výboru. Obecní zastupitelstvo bylo voleno na dobu tří let a kvantitativní množství jeho členů se odvíjelo od kvantitativního počtu obyvatel dané obce.⁴³ Město Jemnice mělo v období 1850 – až 1918 v obecním výboru (v obecním zastupitelstvu), vždy 30 členů.⁴⁴

---

³⁹ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 61.

⁴⁰ Rámcový říšský obecní zákon č. 4/1864 Sb.

⁴¹ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 300.

⁴² Tamtéž str. 301.

⁴³ Tamtéž str. 301.

⁴⁴ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, Fond: archiv města Jemnice, karton č. 9, i. č. 257. fol. 32. (rok 1904).

Tento orgán byl kolegiálního typu a jeho výsledky vznikaly většinovým systémem hlasů. Tento orgán ale postrádal výkonnou moc. Mezi jeho kompetence patřila moc dozorčí a moc usnášecí.⁴⁵

Mezi další funkce vykonávané na jemnickém obecním zastupitelstvu patřil hospodář, dále i vedoucí pozemkových knih, dále potom referenti, kteří měli na starosti sirotčí a obecní pokladny. Mezi další funkce v této instituci patřili i sluhové, kteří pomáhali tamějším úředníkům ve vykonávání svých povinností. Jednalo se o pomocnou sílu, která byla placená radnicí.⁴⁶

Další sbor, nesl název obecní představenstvo. Tento orgán vznikl z obecního zastupitelstva, které si obecní představenstvo zvolilo. Obecní představenstvo bylo vždy složeno ze starosty, který mohl nést název purkmistr, nebo obecný představený a radních.⁴⁷

Starosta byl nejvyšší činitel v obecní samosprávě. Byl to právě starosta, který svolával obecní představenstvo ke schůzím, což se dělo asi 1x za týden. Starosta měl právo ukládat jednotlivým členům obecního představenstva jednotlivé úkoly, které jednotliví radní museli vykonávat. Ustanovil se i zákaz příbuzenského vztahu, ať už mezi obecním představitelem a starostou i mezi obecními představiteli navzájem.⁴⁸

Starosta pro své zvolení potřeboval absolutní většinu hlasů od obecního výboru, když se tak nestalo, volba starosty se ještě ten stejný den opakovala a když se sešel stejný počet hlasů u dvou kandidátů na starostu, tak starostu určil los.⁴⁹

Prvním starostou města Jemnice se stal Antonín Bauer, ten byl zvolen r 1850. Jeho starostování trvalo do roku 1861. Antonína Bauera vystřídal Ferdinand Heidler, který starostoval v letech 1861 do roku 1876.⁵⁰

---

⁴⁵ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 298.

⁴⁶ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

⁴⁷ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 298.

⁴⁸ JANÁK, Jan. Státní správa a územní samospráva 1740 - 1945. In *XXIII. Mikulovské sympozium, Ústřední moc a regionální samospráva*. Brno, 1993, str. 53 - 83. ISBN: 80-850485-2-3. str. 73.

⁴⁹ Tamtéž str. 69.

⁵⁰ Jana, JÁNSKÁ – Vladimír, HRBEK. *Jemnické album I*. Jemnice, 2006. str. 112.

Ferdinand Heidler nevykonával pouze funkci starosty města Jemnice, nýbrž byl navíc členem zemského sněmu v Brně, kde působil jako: „*Poslanec za pátý okres znojemského volebního obvodu, do kterého patřila Jemnice.*“⁵¹

Do této instituce nastoupil dne 14. listopadu v roce 1848. Ferdinand Heidler vystřídal v této funkci doktora Josefa Becka, který byl na zemských zasedáních proslulý svojí pasivitou, která byla místy i do očí bijící.⁵²

Ferdinand Heidler následně po svém zvolení do zemského sněmu začal řešit s neúnavností témata, která se probírala. Do diskusí se zapojoval s velkou energií a svými činy přispěl k založení brněnské techniky. Ferdinand Heidler, jak již bylo řečeno, byl velmi aktivní v diskusích, což dokazuje i celkový počet 32 záznamů, kdy vystupoval k projednávaným záležitostem.⁵³ Jeho předchůdce Josef Beck vystoupil se svojí připomínkou pouze jednou, když navrhl kolkový zákon.⁵⁴

Funkci na zemském sněmu zastával následně i v rozmezí let 1861 – 1877. Ferdinand Heidler pocházel z nedaleké obce Police u Jemnice, ze které přišel do Jemnice v roce 1846.⁵⁵

Tento člověk, ač byl německé národnosti, byl u jemnických občanů oblíben z důvodů, které se daly popsat jako „modrá knížka za peníze“. Vybíral totiž peníze od mladých mužů, kteří následně nemuseli k odvodu na vojnu.⁵⁶

Mezi lidmi v Jemnici dále kolovala historka o přátelském vztahu samotného císaře Františka Josefa I. a Ferdinanda Heidlera. Císař se prý při jedné z cest stavil se svým doprovodem v nedalekých Moravských Budějovicích, kde vyslovil přání mluvit s jemnickým starostou, který si samozřejmě tuto slávu v Moravských Budějovicích nemohl nechat ujít.⁵⁷

Ferdinand Heidler byl národností Němec, který sympatizoval s německými liberály společně se svým synem Bedřichem, který v Jemnici vykonával další prestižní post a to sice post jemnického notáře. Bedřich Heidler byl zvolen také jako jeho otec do moravského zemského sněmu, ve kterém působil od roku 1878 a reprezentoval zde soudní okres Jemnice. Potomci

---

⁵¹ NEKUDA, Vladimír – JANÁK, Jan - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Matice moravská. Brno, 1997. str. 283.

⁵² Tamtéž str. 283.

⁵³ Tamtéž str. 284.

⁵⁴ Tamtéž str. 283.

⁵⁵ Tamtéž str. 325.

⁵⁶ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 55.

⁵⁷ Tamtéž str. 55.

Ferdinanda Heidlera se proslavili v různých odvětvích. Gustav Heidler se značnou měrou zúčastnil budování československého cukrovarnického průmyslu. Jeho bratr Jan Heidler se stal historikem, kterého dokonce učil velikán české historiografie Jaroslav Goll. Získal dokonce profesuru na Komenského univerzitě, kde dlouhá léta učil.⁵⁸

Antonín Eisner starostoval v letech 1876 až 1890, kdy na jemnickou radnici nastoupil první český jemnický starosta Josef Augusta⁵⁹

Jak již bylo řečeno, v roce 1883 proběhl v Jemnici pokus o svržení německé nadvlády a zavést úředníky čistě české. Pokus se však nezdařil a německý starosta Antonín Eisner od této doby povoloval na radnici pouze úředníky německého myšlení. Rovněž i místa učitelů byla v Jemnici dávána těm, kteří měli německé zkoušky. Antonín Eisner měl za svého tajemníka Františka Bauera, který se choval k Čechům velmi arogantně.⁶⁰

2.2.1 Josef Augusta

Týden po vítězství Čechů ve třetím sboru roku 1891 přišli na řadu volby starosty a radních. Do místa starostenského se chtěl usadit bratr dosavadního starosty Karel Eisner. V městě Jemnici ale na jeho zvolení nebyla nálada a tak jemničtí nabádali Karlovi Eisnerovi místo ředitele školy. Karel Eisner tuto prestižní nabídku odmítl a trval na svém zvolení do křesla starosty. Nově zvolení členové výboru se shodli na zvolení Josefa Augusty.⁶¹

První český starosta Josef Augusta, který byl zvolen v Jemnici v roce 1891, zavedl na jemnickém úřadě v témže roce Řád správní pro jednání obecního výboru obce Jemnické. Toto nařízení znamenalo utvoření plánovaného řádu jednání představenstva. Každé zasedání výboru muselo být předem vyhlášeno. Před vyjádřením výboru se výbor mohl poradit s odborníky. Do výboru přicházely všechny projednávané věci od obecního zastupitelstva, nebo od jednotlivých členů městské rady, či z podnětu celého výboru.⁶²

---

⁵⁸ NEKUDA, Vladimír - JANÁK, Jan - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Matice moravská. Brno, 1997. str. 326.

⁵⁹ Tamtéž str. 256.

⁶⁰ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 61.

⁶¹ Tamtéž str. 61.

⁶² TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

„Předsedící předkládá dle usnesení obecního výboru ze dne 5. července 1891 zhotovený jednací řád obecního zastupitelstva a navrhuje, by proskoumán přijat a od přítomných pánů obecního výboru a pánů náhradníků podepsán byl. Po přečtení a řádném prozkoumání obsahu, byl tento řád jednací podepsán a obecní starosta poukázán, řád jednací ten veleslavnému mor. zemskému výboru ku schválení předložiti.“⁶³

Karel Eisner nesl velmi těžce zvolení Josefa Augusty. Dokonce požadoval znovu zvolení svého bratra Josefa Eisnera. Karel Eisner se přidal ke straně německé. Zvolen tedy byl malou většinou Josef Augusta, i přes nátlak bratrů Eisnerových, kteří měli po Jemnici značné konexe. Toto datum je pro Jemnici velmi důležité už jen z toho důvodu, že se od této chvíle město Jemnice začalo řadit mezi města česká. I na radnici se od této chvíle začalo úřadovat v českém jazyce, jak tomu už dlouho nebylo. Necelých 30 let působil v starostenském křesle Josef Augusta. Znamenalo to tedy necelých třicet let, které pro Jemnici znamenaly rozkvět a vracející se nacionální sebevědomí.⁶⁴

Josef Augusta krátce po usednutí do starostenského křesla nařídil revizi na radnici, která měla zjistit celkové hospodaření radnice po předešlém starostovi. Tato revize byla osudná pro tajemníka již bývalého starosty Josefa Eisnera. Přivolaný zemský úředník zjistil při své kontrole na radnici vážné zpronevěry, které dohnaly Františka Bauera (tehdejšího tajemníka) k sebevraždě. Tak tedy neslavně skončil František Bauer, který se choval k Čechům arogantně a přezíravě.⁶⁵

Funkci obecního sekretáře po Bauerově smrti vykonával Indra z Jemnice. Ten přišel z dačického hejtmanství, kde do té doby působil. Za jeho působení na jemnické radnici vykonával svoji práci poctivě a bez sebemenších podvodů.⁶⁶

---

⁶³MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, Fond: archiv města Jemnice, karton č. 9. i. č. 257, fol. 49 (r. 1891).

⁶⁴ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 62.

⁶⁵ Tamtéž str. 61.

⁶⁶ Tamtéž str. 62.

V roce 1933 zasáhla Jemnici krutá rána v podobě úmrtí jemnického dlouholetého starosty Josefa Augusty. Ten zemřel ve věku 81 let. O jeho pohřbu byl podán zápis v pamětní knize města Jemnice.⁶⁷

„Zemřel zasloužilý syn našeho města Josef Augusta ve stáří 81 let. Pohřeb, protože se dal spáliti v Brně, měl necírkevní. Tělesnou schránku doprovázela školní mládež, žactvo škol pokračovacích, hasiči, sokolové s vlastní hudbou a nepřehledná řada občanstva. Pěvecké sdružení zapělo střídavě 3 sbory. U domu měl smuteční proslov br. Čermák, u sokolovny br. Gartner. Odešla povaha mírná, klidná, skromná, vytrvalá v práci pro blaho rodného města. V konání dobra neznal mezí. Po v\učení řeznictví šel na vojnu a jako poddůstojník vstoupil do řad rakouského četnictva. Po vystoupení si zřídil ve vlastním domě živnost řeznickou. Když svržena byla roku 1890 německá obecní vláda, zvolen prvním českým starostou a byl jím po 30 roků. Kamkoli pohlédneme v městě a v okolí, shlédáme se s jeho dílem. Jeho prací je zřízení škol měšťanských, pokračovacích, školy lesnické, rolnické záložny, hospodářského spolku, sokola. Za něho zrušena škola německá a okresní silniční výbor německý změněn v český. Jeho přičiněním jako člena železniční rady zřízena lokální dráha. Přišel o sluch, všeho se stranil, jen četl a bavil se sám sebou. Památka jeho musí být nehynoucí.“⁶⁸

---

⁶⁷ Pamětní kniha města Jemnice od počátku, do roku 1945, Městský úřad Jemnice. str. 144.

⁶⁸ Tamtéž str. 144.

Obecní radní museli být minimálně v počtu dvou osob. V Jemnici byl v období 1850 – 1945 volen počet členů obecního představenstva podle počtu obyvatel města.⁶⁹

Jemnice měla např. v roce 1869 celkem 2 386 obyvatel.⁷⁰ Počet členů obecního představenstva byl v počtu 4 osob, včetně starosty.⁷¹ V roce 1880 měla Jemnice celkem 2 710 obyvatel.⁷² Počet členů obecního představenstva činil opět 4 osoby obecního představenstva, včetně starosty.⁷³ V roce 1890 čítalo město Jemnice celkem 2 913 obyvatel.⁷⁴

Počet členů i se starostou činil u obecního představenstva celkem 5 členů. Zde došlo k navýšení o jednoho člena.⁷⁵ Roku 1900 čítala Jemnice celkem 2 913 obyvatel města.⁷⁶ Počet členů obecního představenstva včetně starosty činil celkem 5 osob.⁷⁷

Rok 1910 znamenal pro Jemnici celkem 3 082 obyvatel.⁷⁸ Počet členů obecního představenstva včetně starosty byl v tomto roce celkem 5 osob.⁷⁹

V žádném případě se nedá říci, že by radní vykonávali výkonnou funkci, tu podle nařízení mohl vykonávat starosta prostřednictvím schůzí obecního zastupitelstva. Starosta využíval radní buďto k zastupujícím funkcím, anebo k pomocným funkcím.⁸⁰

Obecní zastupitelstvo působilo sekundárně a jeho jednání bylo široké veřejnosti přístupné. Jeho pravomoc se skládala z moci usnášecí a moci dozírací.⁸¹

---

⁶⁹ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 301.

⁷⁰ Dostupné z: URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jemnice> [cit. 2010-24-05, 18:20] .

⁷¹ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, karton č. 8, i. č. 257 (14. leden 1869) fol. 3.

⁷² Dostupné z: URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jemnice> [cit. 2010-24-05, 18:20].

⁷³ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, karton č. 8, i. č. 257 (16. únor 1880) fol. 1.

⁷⁴ Dostupné z: URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jemnice> [cit. 2010-24-05, 18:20].

⁷⁵ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, karton č. 9, i. č. 257 (8. září 1890) fol. 18.

⁷⁶ Dostupné z: URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jemnice> [cit. 2010-24-05, 18:20].

⁷⁷ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, karton č. 9, i. č. 257 (12. srpna 1900) fol. 13.

⁷⁸ Dostupné z: URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jemnice> [cit. 2010-24-05, 18:20].

⁷⁹ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, karton č. 10, i. č. 257 (22. května 1910) fol. 11.

⁸⁰ NEKUDA, Vladimír - JANÁK, Jan - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Matice moravská. Brno, 1997, str. 301.

⁸¹ Tamtéž str. 301.

Mezi základní správní činnosti, které vykonávalo obecní zastupitelstvo, patřilo odprodávání obecních pozemků. Důkazem toho je rok 1909, kdy obecní zastupitelstvo prodalo část obecních pozemků hned čtyřem občanům, mezi které patřili Jan Nerad, Josef Kozelka, Jan Bartes a Jan Vít.⁸²

Mezi další pravomoc obecního zastupitelstva patřilo udělování chudinských podpor. Finanční podpory, či příspěvky byly uděleny např. v červnu roku 1907. Celkem obecní zastupitelstvo řešilo finanční podporu u devíti lidí. O této věci se zachoval také zápis ve schůzi obecního zastupitelstva.⁸³

„Žádosti o chudinské podpory potažmo o příspěvky, byly následovně vyřízeny.

- 1. Žádosti Františky Hruškové bylo vyhověno a má se jí v měsících zimních každotýdně 1 Kor. Poskytnouti.*
- 2. Karolíně Peroutkové byla dosavadní podpora 1 kor. Na 1 Kor. 40 h zvýšena.*
- 3. Kateřině Jelínkové, manželce Michala Jelínka, má se zase dokud nemocná bude, týdně 1 Kor poskytovat.*
- 4. Žádost Antonie Findové o zvýšení její dosavadní podpory ve výši 2 Kor. Týdně, nebylo vyhověno.*
- 5. Žádost Marie Hrbkové o zvýšení dosavadní podpory dvou Korun týdně byla zamítnuta.*
- 6. Žádosti Františka Bayera o opatření mu nějakého žactva a prádla bylo vyhověno.*
- 7. Žádost Anny |Fišerové byla zamítnuta*
- 8. Spolku „Komenský“, ku vydržování českých škol ve Vídni, povolen příspěvek v obnosu 10 Kor.*
- 9. Družstvu národního divadla českého v Brně, povolen příspěvek v obnosu 10 Kor.“⁸⁴*

---

⁸² MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice AM Jemnice, karton č. 10., i. č. 257 (1909, fol. 16).

⁸³ Tamtéž (1907, fol. 15).

⁸⁴ Tamtéž (1907, fol. 15).

Další pravomoc obecního zastupitelstva se týkala i nařízení o povinnosti každého občana v Jemnici udržovat chodník před vlastním domem. Důkazem je toho rok 1910, kdy takové nařízení vyšlo v platnost.⁸⁵ „Schváleno bylo, aby obecní představenstvo majitele domu uvědomilo, že jíchž povinností jest, při nastálém skluzku chodník posípati, pak aby proti váhavým trestně se zakročilo.“⁸⁶

Oproti tomu obecní představenstvo působilo jako orgán primární, který vyřizoval nejaktuálnější záležitosti i záležitosti, které svým vyřízením nebyly neodkladné.⁸⁷

Obecní radní také navrhovali možné připomínky, které směřovaly k vyšším instančním úřadům veřejné správy. Příklad toho je rok 1896, kdy zástupci města Jemnice poslali petici na zemský úřad, kde žádali zavedení druhé brněnské univerzity.⁸⁸

„Sdělení obecního starosty, že vot představenstva města Jemnice dne 3. února 1896 petice na slavný sněm markrabství moravského podána byla, aby vyzval co nejdůrazněji vysokou c.k. Vládu, by zřídila na oslavu 50 letého panování Jeho veličenstvo Císaře a krále Františka Josefa I. - druhou českou univerzitu v Brně – bylo schváleno a na návrh pana Dr. Jana Vojmelky usnešeno, aby doslovná petice i na vysoký sněm říšský podána byla.“⁸⁹

---

⁸⁵ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice AM Jemnice, karton č. 10., i. č. 257 (1910, fol. 28).

⁸⁶ Tamtéž (1910, fol. 28).

⁸⁷ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 301.

⁸⁸ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice AM Jemnice, karton č. 9., i. č. 257. (fol. 41, rok 1896).

⁸⁹ Tamtéž fol. 41.

Konec 19. století byl pro obce ve znamení finanční tísně, která se přímou úměrou prohlubovala se vzrůstající samosprávnou agendou. Obce se proto snažily zavádět různé daňové přírážky i obecní dávky, které však celkovou zadluženost neovlivnily a obce se ocitly ve finanční krizi.⁹⁰

Situace se nezlepšila ani za první světové války, která znamenala pro Jemnici velké potíže. Správa byla uskutečňována podle ústavy, která vznikla v roce 1867. Jednalo se o zavedení nouzového stavu, který byl zakotven v paragrafu 14 této ústavy, která se označovala ústavou prosincovou. V tomto období se výrazně projevovalo okresní hejtmanství, které nabádalo obce k zisku peněz pro válečné účely prostřednictvím obecních výpůjček. Tak se stávalo i v Jemnici a důsledkem toho bylo, že na tak neatraktivní řešení úkolů nechodili členové obecního výboru na schůze, což zapříčinilo nutnost konat schůzi vícekrát, do té doby, než se sejde dostatečný počet členů k schvalování obecních záležitostí.⁹¹

Problém malé docházky na schůze obecního zastupitelstva ve válečných letech se dá dokázat například dne 25. února roku 1916, kdy z plných 30 členů obecního zastupitelstva přišlo na konanou schůzi pouze 20 členů.⁹²

V období první světové války docházelo i v Jemnici k zásobovacím potížím.⁹³ V Jemnici fungoval přiděl potravinových lístků, který nebyl vždy objektivní a probíhal s nimi černý obchod, který byl nařízeními zakázaný.⁹⁴

V Jemnici byla situace s potravinami tak vážná, že se rozhodlo o vyslání pověřeného sboru, složeného z místního faráře Hlavičky, dále p. Šimana, p. Pejčocha a architekta Hrůzy do Brna, přímo na místodržitelství, kde vyslaná delegace poprosila o nějaké množství ječmenné mouky. Jejich prosbám bylo vyhověno a místodržitelství nechalo na své náklady poslat do Jemnice asi čtyřicet metrů této suroviny.⁹⁵

---

⁹⁰ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 301.

⁹¹ NEKUDA, Vladimír - JANÁK, Jan - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Matice moravská. Brno, 1997. str. 301.

⁹² MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, karton č. 10. i.č. 257 fol. 1. (rok 1916).

⁹³ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 83.

⁹⁴ Tamtéž str. 83.

⁹⁵ Tamtéž str. 84.

Další kroky při rozdělování mouky byly zapsány při jednání v obecním zastupitelstvu.⁹⁶ „P. lesmistr Lendl navrhuje zřízení obecního skladiště, by mouku obec sama rozdělovala a aby, venkovským obyvatelům, kteří mouku u svého kupce na venkově koupit dostanou se mouka neprodávala. Návrh přijat většinou hlasů přítomných. P. Vilém Augusta navrhuje, by skladiště zřízeno bylo u p. Josefa Hružy, který je ochoten skladiště zřídit a mouku rozdělovat mezi obchodníky, kteří mouku jen místnímu obyvatelstvu mouku prodávat smí. Zákaz prodávání mouky cizím buď vyvěšením vyhlášky, v místnostech prodejních u obchodníků, prohlášen.“⁹⁷

Situace se mírně zlepšila v závěru války, kdy už byla válečná situace příznivější a k ukončení první světové války mnoho nechybělo. Tato atmosféra zapříčinila snížení cen většiny surovin, které byly ještě v nedávné době nedostatkovým zbožím.⁹⁸

Dělnické hnutí se v Jemnici projevovalo jen v malé míře oproti větším průmyslovějším městům, jako byla Třešť, Telč, Třebíč. Nejvýznamnějším radikálním agitátorem, který působil na jihozápadní Moravě a tedy i v Jemnici byl bez pochyby Karel Sládek, který zprostředkoval socialistické myšlenky mezi dělnické masy lidí.⁹⁹

Jeho cesty po Moravě byly velmi hlídány četnictvem, neboť jeho fyzický popis byl zaslán i na jemnickou četnickou stanici v roce 1884.¹⁰⁰ Do Jemnice docházel od roku 1884 dělnický časopis s názvem Spravedlnost.¹⁰¹

---

⁹⁶ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice AM Jemnice, karton č. 10., i. č. 257 (1915, fol. 12).

⁹⁷ Tamtéž (1915, fol. 12).

⁹⁸ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 90.

⁹⁹ JANÁK, Jan. Počátky pronikání socialismu na západní Moravu v letech 1884-1893, I, In *Sborník Matice moravské*, 81, 1962, str. 100-123. ISSN: 0862-0393. str. 101.

¹⁰⁰ Tamtéž str. 108.

¹⁰¹ Tamtéž str. 111.

V roce 1899 podali jemničtí zastupitelé protest proti nařízení vídeňských úřadů, které se týkalo zavedení němčiny do všech úřadů správy.¹⁰²

„K projevu nevole proti odvolání jazykových nařízení byla též následující, členem obecního zastupitelstva panem Gustavem Ledererem navržená resoluce v plném shromáždění zástupců města Jemnice – Podolí přijatá:¹⁰³

„Zrušení jazykových nařízení znamená vítězství snah nesoucích se k nadpráví a křivdě, znamená ránu útočnou, zasazenou českému národu, znamená palčivou urážku ve tvář jemu metenou. Protestujeme proti tomuto skutku ve jménu práva, ve jménu zákona, ve jménu spravedlnosti, ve jménu politické mravnosti a slušnosti. Čest naše není méně cenná, než čest národů jiných a nikdo bez trestu cti té dotknouti se nesmí. Pročež vzdává město Jemnice – Podolí všem poslancům, kteří nastoupili teď správnou cestu – ve Vídni české stanovisko hájili a hájí, vřelý dík. Všechem český lid stojí věrně za poslanci těmi a vyzývají je, aby i na dále statečně vytrvali v boji proti vládním a nevládním kruhům nám nepřátelským, dokud nemáme záruky, že najde se lepší chvíle pro hájení českých požadavků, jsme pro bezohledný odbojný postup na celé čáře. Chceme jen právo a spravedlnost nikterak výbojná dojde zajisté vítězství.“¹⁰⁴

Další projev nacionalismu, který se týkal problematiky jazyka, proběhl v Jemnici v roce 1909, kdy obecní zastupitelstvo v čele se starostou Josefem Augustou vyslovilo nesouhlas se stávajícími jazykovými nařízeními, které byly namířeny proti české řeči.¹⁰⁵

„ Zastupitelstvo městské v Jemnici pod dojmen uzákonění jazykových zákonů pro čtyři země alpské, jimiž porušují se základní zákony státní, zaručující všem národům stejná práva jazyková v životě veřejném, ve školách i všech úřadech, jimiž zabraňuje se každému dalšímu rozvoji národnosti neněmeckých na základě rovnoprávnosti jazykové a těžce poškozují se statisíce českých lidí v životních zájmech právních a sociálních a vyzývaně znásilňuje se většina obyvatelstva této říše menšinou, usnází se jednohlasně vysloviti souhlas s projevem všech poslanců ze dne 3. Listopadu 1909, kterým ohlášen vládě, která sankci zákonů těch přivodila nejostřejší boj a žádá poslance české, aby, také v boji tom vytrvali, spoléhaje na své voličstvo, které vykoná vše, co na něm bude“.¹⁰⁶

¹⁰² MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, karton č. 9., i. č. 257. (fol. 32. 1899).

¹⁰³ Tamtéž fol. 32.

¹⁰⁴ Tamtéž fol. 32.

¹⁰⁵ Tamtéž, karton č. 10., i. č. 257. (1909, fol. 27).

¹⁰⁶ Tamtéž, č. 10., i. č. 257. (1909, fol. 27).

„Žádá české obchodnictvo, aby zavádělo a nabízelo lidu kupující pouze české výrobky, a národní radu českou žádá, aby sestavila adresář českých výrobců, který by v každé české obci, jsa vyložen, byl v tom ohledu dosud potřebnou informační pomůckou. Na to prohlásil přisedící starosta schůzi za skončenou.“¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, karton č. 10., i. č. 257. (1909, fol. 28).

3. Správní vývoj města Jemnice 1918 - 1938

3.1 Politická správa

V roce 1918 byla zavedena síť místních, okresních a zemských národních výborů, které vznikly z podnětu Národního výboru v Praze. Jejich funkce však netrvala dlouho a 4. prosince byly tyto správní orgány rozpuštěny. Politická správa byla po vzniku republiky na první a druhé instanci převzata beze změn od předešlého systému Rakouského císařství. Okresní hejtmanství dostala nové pojmenování a to okresní správa politická.¹⁰⁸

Okresní hejtmanství v Moravských Budějovicích, které tvořilo první odvolací instanci pro město Jemnici, se touto novelou v roce 1921 přejmenovalo na okresní správa politická v Moravských Budějovicích.¹⁰⁹ Orgány místodržitelských institucí, které tvořily druhý stupeň odvolací instance, dostaly název zemská správa politická.¹¹⁰

V roce 1928 byl vyhlášen zákon o organizaci politické správy.¹¹¹ Tento zákon, kterému se také říkalo organizační zákon, začal platit od prosince 1928. Podle něho se politická správa v první instanci začala vykonávat okresními úřady a druhá instance politické správy začala být vykonávána zemskými úřady. Okresní úřady vznikly ve dvou rovinách a to v rovině komunální a v rovině státní.¹¹²

---

¹⁰⁸ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 350.

¹⁰⁹ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

¹¹⁰ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 350.

¹¹¹ Zákon o organizaci politické správy č. 125/1927 Sb.

¹¹² JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 352.

3.2 Obecní samospráva

Dne 29. října 1918 proběhlo na jemnickém úřadě mimořádné zasedání obecního výboru, kde byl starostou Josefem Augustou přečten zákon o prohlášení Československého státu.¹¹³

Po vzniku Československa 28. října se v Jemnici slavilo různými způsoby, jako například průvody lidí v městských ulicích, nechyběly ani oslavy na náměstí. Tyto oslavy proběhly v Jemnici den po vzniku Československa, tedy v den, kdy se tato radostná zpráva dostala do Jemnice, tedy až 29. října 1918.¹¹⁴

Za časů první i druhé republiky se provádělo nenásilné postátňování práv územní samosprávy. Pro toto období bylo hlavním rysem přijetí samosprávy k správě státní. Znamenalo to postupné zrušení tzv. dvojstrannosti správy, která se opírala o správu státní a na druhé straně o správu samosprávnou.¹¹⁵

Na konci roku 1918, konkrétně 6. listopadu se Národní výbor rozhodl vydat za porady odborníků novelizovaný volební řád, který se týkal samosprávných obcí. Z této porady vznikl na začátku roku 1919 nový volební řád, který se týkal voleb a řádu obecního zřízení. Tento řád byl pro obce značně demokratický a vznikl ujednáním stran občanských spolu se stranou sociálně demokratickou.¹¹⁶

Mezi novely, které zprostředkoval tento řád, patřilo zavedení všeobecného, dále rovného a tajného hlasování do voleb v obcích.¹¹⁷ V době první republiky byl odstraněn daňový cenzus a obecní samospráva se tak stala oproti předchozímu období velmi demokratickou.¹¹⁸

---

¹¹³ (viz příloha č. 1)

¹¹⁴ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 91.

¹¹⁵ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 350.

¹¹⁶ Tamtéž str. 376.

¹¹⁷ Tamtéž str. 376.

¹¹⁸ JANÁK, Jan. Státní správa a územní samospráva 1740-1945. In *XXIII. Mikulovské sympozium, Ústřední moc a regionální samospráva*. Brno, 1993, str. 53-83. ISBN: 80-850485-2-3. str. 76.

Volit mohli muži i ženy, kteří byli staří minimálně 21 let a v dané obci měli minimálně čtvrt roku napsané trvalé bydliště. Pro získání pasivního volebního práva musel mít kandidát minimálně 26 let a trvalé bydliště v obci musel mít alespoň jeden rok.¹¹⁹

Právníkům osobám tímto nařízením nebylo umožněno volit. Systém většinový byl odstraněn a místo něho se zřídil systém podle poměrného zastoupení. Funkční volební období se ustanovilo na 4 roky, toto se ale změnilo v roce 1933, kdy bylo volební období prodlouženo o dva roky více, tedy na 6 let.¹²⁰

Novela, která se týkala části o obecním zřízení, zavedla opět také finanční komise, které fungovaly již za monarchie (republika je učinila povinnými), tyto byly zastoupeny podle nařízení v každé obci. Finanční komise se stávaly jakousi kontrolou v obecním hospodaření, zejména tam, kde bylo výrazné zastoupení socialistických stran.¹²¹

Finanční komise působila také v Jemnici a její funkce spočívala hlavně v kontrole obecního hospodaření.¹²² Novela se týkala také zrušení práva měšťanského, udělování čestných občanů obcí ale zůstalo.¹²³

V Jemnici tak byl v roce 1930 prohlášen čestným občanem T. G. Masaryk. Při této příležitosti se také v Jemnici oslavily jeho kulaté 80. narozeniny. V Jemnici se uspořádání oslav ujaly všechny politické strany, jemnické spolky a hlavně jemnická osvětová organizace, která na 6. března, kdy měl Masaryk narozeniny, uspořádala tuto velkolepou oslavu. Město se na tuto počest zahalilo do národních vlajek, do oken se vkládaly svítící lampióny a na zdech se začaly objevovat oslavné plakáty. V tento den se v Jemnici promítalo kinematografické představení, které bylo všem příchozím bezplatné. Dále se v tento den sešel obecní výbor, který zde jmenoval T. G. Masaryka čestným občanem města Jemnice. Na schůzi vystoupil s oslavnou řečí i jemnický starosta Emil Přivětivý.¹²⁴

---

¹¹⁹ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 376.

¹²⁰ Tamtéž str. 376.

¹²¹ Tamtéž str. 377.

¹²² MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 31. (15. července 1919).

¹²³ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 377.

¹²⁴ Pamětní kniha města Jemnice od počátku, do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 135.

Večerní oslavy skončily zpěvem sokolských členů, kteří procházeli městem ve všech hlavních ulicích i na náměstí. Oslavy Masarykových narozenin probíhaly i druhého dne, kdy se na náměstí představily školní děti, které recitovaly básně. Ve dvoře městské radnice se uskutečnila hostina pro 53 špatně finančně situovaných občanů, kteří dostali na počest Masarykových narozenin vydatný oběd, který se skládal z hovězí polévky, hovězího masa s brambory a pivem. Dále zde vystoupily i různé hudební kapely, které vyhrávaly až do pozdních večerních hodin.¹²⁵

Obecní výbor byl nahrazen obecním zastupitelstvem. Minimální počet tohoto sboru mohl být 9 a maximální počet čítal 60 členů. Tato čísla byla závislá na zastoupení obyvatel v obci.¹²⁶ V Jemnici byl v tomto období, tedy od roku 1918 do roku 1945 konstantní počet členů obecního zastupitelstva a to sice v počtu 30 členů.¹²⁷

Město Jemnice mělo v roce 1921 celkem 3 087 obyvatel, o 9 let později, tedy roku 1930, mělo město 3 253 obyvatel.¹²⁸ Počet členů obecního zastupitelstva se ale při rozdílu 166 obyvatel během této doby nezvýšil.¹²⁹

Zastupitelstvo mělo za úkol schvalovat městský rozpočet, dále volení členů do městské spořitelny, volilo členy do místní školní rady. Dále tento úřad jmenoval městské úředníky, rozhodoval ve sporech o pastviny, povoloval stavby budov, jmenoval vrchního dozorcího na dobytčím trhu, schvaloval občanům zavádění svých živností, přiděloval chudinské podpory, uděloval domovská práva občanům.¹³⁰

---

¹²⁵ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 135.

¹²⁶ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 377.

¹²⁷ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 32. (23. ledna 1931).

¹²⁸ Dostupné z: URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jemnice> [cit. 2010-24-05, 18:20] .

¹²⁹ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 31 (25. ledna 1921).

¹³⁰ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

První volby do obecního zastupitelstva se po roce 1918 zachovaly v zápisech obecního zastupitelstva a obecní rady jen v roce 1932 a 1938, ostatní průběhy voleb se v úplnosti nezachovaly.¹³¹ Zachoval se ještě průběh volby starosty a jeho dvou náměstků v roce 1922.¹³² V Pamětní knize města Jemnice se zachovaly kandidující strany a počet získaných mandátů do zastupitelských voleb v roce 1927.¹³³

V roce 1927 se uskutečnily volby do obecního zastupitelstva. Do těchto voleb kandidovalo celkem devět politických stran. Jednalo se tedy o devět kandidátních listin. První stranou, která kandidovala do těchto voleb, byla strana komunistická, která získala celkem 4 mandáty. Jednalo se o Ludvíka Jelínka, Františka Bartoše, Františka Křivana a Jana Samka. Druhá strana nesla název strana středostavovská, která v těchto volbách získala celkem 3 mandáty. Jednalo se jmenovitě o Jana Břečku, Emila Přívětivého a Antonína Míchala. Třetí strana nesla název strana židovská, která při těchto volbách získala celkem 1 mandát, který zastupoval Ludvík Kohn. Čtvrtá strana, která kandidovala, nesla název strana národně socialistická. Ta získala celkem 2 mandáty, které vykonával Augustin Herálecký a Martin Simandl. Pátá strana, která promluvila do těchto voleb, nesla název strana sociálně demokratická. Ta v těchto volbách do obecního zastupitelstva získala celkem 6 mandátů. Tato pozice byla vykonávána Janem Nevěčným, Dr. Augustinem Kvapilem, Marií Nečadovou, Emilem Mandátem, Augustinem Bartíkem a Rudolfem Okáčem. Šestá strana nesla název strana lidová. Ta při volbách získala nejvíce mandátů ze všech stran. Jednalo se o získání 9 mandátů, což byla oproti ostatním stranám velká převaha. Zástupci této strany se jmenovali Jakub Hloušek, Raimund Koczirz, František Finda, Antonín Křivánek, Jan Chvátal, František Juránek, František Kuchař, František Švanda a Konrát Brož.¹³⁴

---

¹³¹ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 33 (8. července 1938).

¹³² Tamtéž, kniha č. 35, (30. dubna 1923).

¹³³ Pamětní kniha města Jemnice od počátku, do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 3.

¹³⁴ Tamtéž str. 3.

Po smrti jednoho z členů této strany, jmenovitě Františka Juránka tohoto roku se na toto uvolněné místo dosadil František Jelínek. V pořadí sedmá strana, která kandidovala do těchto voleb, se jmenovala strana agrární, která získala celkem 2 mandáty. Tyto dvě místa zastávali Josef Finda a Jan Vít. Osmá strana, která, promluvila do těchto voleb, nesla název strana národně demokratická, která při těchto volbách dosáhla získání 2 mandátů ve složení MUDr Josef Švejda a Karel Štěpánek. Další a poslední strana, která se objevila v těchto volbách, nesla název strana nepolitická, která obsadila celkem 2 mandáty, které vykonávali František Čermák a Theodor Tesař. Nejvíce mandátů získala strana lidová, která tak získala v roce 1927 nejsilnější postavení v obecním zastupitelstvu.¹³⁵

Další nově vzniklý orgán nesl název obecní rada. Obecní radu si zvolilo obecní zastupitelstvo. Obecní rada nahradila dřívější zaniklé obecní představenstvo a skládala se ze starosty, starostových náměstků a ostatních členů rady. Volba starosty probíhala opět prostřednictvím obecního zastupitelstva.¹³⁶

Velikost obecní rady byla třetinová oproti městskému zastupitelstvu. Obecní rada řešila věci správy, které přímo nespádaly pod kompetence obecního zastupitelstva. Tento orgán tedy fungoval jako obecní primární orgán.¹³⁷

V Jemnici byl v období 1918 - 1938 počet radních stálý. Jednalo se o 7 volených radních + 2 starostovi náměstci a samotný starosta. Počet radních v roce 1921 byl v Jemnici včetně starosty a radních celkem 10.¹³⁸ Jemnice měla tehdy 3087 obyvatel.¹³⁹ Počet radních v roce 1930 byl také na čísle 10.¹⁴⁰ Jemnice měla tehdy 3 253 obyvatel.¹⁴¹ Jednalo se o třetinu obecního zastupitelstva, které tvořilo celkem 30 členů.¹⁴²

---

¹³⁵ Pamětní kniha města Jemnice od počátku, do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 3.

¹³⁶ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 377.

¹³⁷ Tamtéž str. 377.

¹³⁸ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka, Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 35, (4. února 1921).

¹³⁹ Dostupné z: URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jemnice> [cit. 2010-24-05, 18:20] .

¹⁴⁰ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 36, (4. března 1930).

¹⁴¹ Dostupné z: URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jemnice> [cit. 2010-24-05, 18:20] .

¹⁴² MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka, Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 35, (4. února 1921).

Městská rada dále rozdělovala tzv. referáty. Jednalo se o zaměření na určitou oblast, kterou vyřizovali jmenovaní členové městské rady a městského zastupitelstva. Jednalo se o referáty: policejního komisaře, referát obecních býčinců plemenných kanců a polních cest, referát obecních pozemků, referát sadů a lesů, tržní referát, referát vystavování dobytčích pasů, referát jatek a obecní váhy, referát obecních budov a studní a referát obecních lomů.¹⁴³

Volby v roce 1938 zvolily obecní zastupitelstvo, starostu, ale i 7 členů rady a 2 náměstky starosty. Všechny zúčastněné seznámil okresní hejtmán s nařízeními, která byla nutná dodržovat při této volbě.¹⁴⁴

Do obecních voleb konaných 12. června 1938 kandidovalo celkem deset politických stran. První strana, která nesla název sdružení národně a pokrokově smýšlejících občanů v Jemnici, získala od voličů 105 hlasů. Tento počet znamenal získání dvou mandátů do obecního zastupitelstva. Jednalo se o p. ing Karla Bakeše a o p. Marii Nečadovou. Mezi další stranu patřila strana komunistická strana Československa, která při těchto volbách získala 139 hlasů a z toho vzešlé dva mandáty do obecního zastupitelstva. Jednalo se o p. Františka Jelínka a o p. Jaroslava Samka. Další z politických stran nesla název národní sjednocení v Jemnici. Tato strana získala od voličů 189 hlasů a to znamenalo získání tří mandátů. Jednalo se o p. Františka Čermáka, p. Josefa Hružku, a o p. Miroslava Knesla. Další politická strana se jmenovala československá strana národně-socialistická v Jemnici. Ta při těchto volbách získala od voličů 145 hlasů a z toho vzešlé dva mandáty. Byl to pan Stanislav Svojsík, a pan Jan Jelínek. Další, tentokrát nejsilnější politická strana nesla název československá strana lidová v Jemnici.¹⁴⁵

---

¹⁴³ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 32 (7. prosince 1931).

¹⁴⁴ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 219.

¹⁴⁵ Tamtéž str. 219.

Tato strana získala ze všech stran největší počet hlasů a to 464 hlasů, které zajistily celkem sedm mandátů do obecního zastupitelstva. Jmenovitě se jednalo o p. Josefa Grosse, p. Františka Kuchaře, p. Antonína Křivánka, p. Jakuba Hlouška, p. Raimunda Koczize, dále o p. Rudolfa Svobodu a p. Jana Vaňka. Další stranou, která kandidovala do těchto voleb byla československá živnostenská strana středostavovská. Ta obsadila ve volbách 254 hlasů a z toho vzešlé čtyři mandáty, které vykonával p. Josef Doležal, p. Ferdinand Fučík, p. Antonín Bačáka a p. JUDr. Boleslav Kvapil. Československá sociálně demokratická strana dělnická, byla další stranou, která promluvila do těchto voleb a získala celkem 254 hlasů a s nimi spojené tři mandáty do obecního zastupitelstva, které vykonávali p. Teodor Tesař, p. Petr Holeček a p. Jan Mandát. Další strana se jmenovala strana agrární, která v těchto volbách získala 203 hlasů a tři mandáty, které byly zastoupeny p. Antonínem Simandlem, Františkem Bastlem a Petrem Hlouškem. Další strana, která kandidovala, do těchto voleb se jmenovala organizace nezávislých socialistů. Tato nevýrazná strana získala 93 hlasů a na ně vázané dva mandáty, které vykonávali Jan Nevěčný a Jan Máca.¹⁴⁶

Poslední desátá strana, která kandidovala, do těchto obecních voleb nesla název židovská strana v Jemnici. Ta získala celkem 102 hlasů a dva mandáty, které byly zastoupeny p. Ludvíkem Kohnem a p. Dr. Arnoštem Kohnem. Do těchto voleb, které se uskutečnily v roce 1938 kandidovalo celkem deset politických stran, což je o tři strany více než při předešlých volbách uskutečněných roku 1932. Volby v roce 1938 byly obohaceny o stranu sdružení národně a pokrokově smýšlejících občanů v Jemnici, dále o stranu organizace nezávislých socialistů a židovskou stranu. Oproti předešlým volbám si strana sociálně demokratická pohoršila o tři mandáty, národní socialisté ztratili 2 mandáty, agrární strana ztratila jeden mandát a strana lidová si také pohoršila o jeden mandát.¹⁴⁷

Na volbu dohlížel člen volební komise Ludvík Kohn, který byl ze všech zúčastněných nejstarší. Při volbě starosty bylo celkem odevzdáno 30 hlasovacích lístků. Nejvíce hlasovacích lístků obdržel Josef Doležal s celkovým počtem 17 hlasů. Na druhém místě skončil s počtem 11 hlasů František Čermák a 2 lísky byly odevzdány prázdné. Nadpoloviční většina činila při této volbě 16 hlasů, a tak byl za starostu jednoznačně zvolen Josef Doležal.¹⁴⁸

---

¹⁴⁶ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 220.

¹⁴⁷ Tamtéž str. 221.

¹⁴⁸ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 33 (8. července 1938).

Při volbě I. náměstka bylo opět odevzdáno 30 hlasovacích lístků. Největší počet lístků v počtu 15 získal František Kuchař. Na druhém místě skončil Josef Gross s počtem 14 hlasů. Jeden lístek zůstal prázdný. Nadpoloviční většina činila 16 hlasů a tak se stalo, že žádný ze zúčastněných nedostal nadpoloviční většinu a muselo dojít na volbu užší. Při této užší volbě bylo opět odevzdáno 30 hlasovacích lístků. František Kuchař získal 19 hlasů a jeho rival Josef Gross získal hlasů 11. Za I. náměstka byl tedy zvolen František Kuchař. Při volbě II. náměstka bylo opět odevzdáno opět 30 hlasovacích lístků. Theodor Tesař obdržel 27 hlasů. Tři lístky byly odevzdány prázdné. Za II. náměstka byl tedy jednoznačně zvolen Theodor Tesař.¹⁴⁹

Při této volbě se zvolila také městská rada. Tato volba ustanovila dvojice politických stran, které se spojily a rozdělily se na skupiny. I. skupina byla vytvořena z lidovecké strany a strany živnostenské. II. skupina se vytvořila ze strany národního sjednocení a strany židovské. III. skupina byla vytvořena ze strany sociálně demokratické a ze strany komunistické. Poslední IV. skupina vznikla spojením stran národně socialistické a strany agrární. I. skupina byla zastoupena 4 členy, II. skupina byla zastoupena 2 členy, III. skupina byla taktéž zastoupena 2 členy a poslední IV. skupina byla zastoupena taktéž 2 členy. I. skupina už měla v tuto dobu zvoleného starostu a I. náměstka měla právo už jen na 2 členy do městské rady. Třetí volební skupina měla v tuto dobu II. náměstka, měla právo ještě na jednoho člena do městské rady. První skupina měla dohromady 11 členů v zastupitelstvu.¹⁵⁰

Hlasováním obdrželi Josef Gross 10 hlasů, Antonín Křivánek obdržel také 10 hlasů a jeden lístek zůstal prázdný. Nadpoloviční většina činila 6 hlasů. Za první skupinu byli tedy zvoleni za členy městské rady Josef Gross a Antonín Křivánek. Druhá skupina volila 2 své členy. Celkem, bylo odevzdáno 5 hlasů, které Miroslav Knesl a Ludvík Kohn. Třetí skupina volila do městské rady pouze jednoho člena. Bylo odevzdáno 5 členů a zvolen byl František Jelínek. Poslední čtvrtá skupina volila dva členy do městské rady. Odevzdáno bylo taktéž 5 hlasů, které získali Antonín Simandl a Stanislav Svojsík.¹⁵¹

---

¹⁴⁹ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 33 (8. července 1938).

¹⁵⁰ Tamtéž, (8. července 1938).

¹⁵¹ Tamtéž, (8. července 1938).

Před volbami 1938 se v důsledku rozporu rozdělila sociálně demokratická strana na dvě části, kde byla jedna část vedena p. ing. K. Bakešem a další skupina byla vedená dvojicí p. J. Nevěčného a p. J. Mácy. Toto rozdělení znamenalo znatelné oslabení sociální demokracie při těchto volbách.¹⁵²

V Jemnici byla roku 1938 založena strana národní jednoty, která vznikla sjednocením bývalých stran. Jedná se o stranu agrární, živnostenskou, lidovou, nezávislých socialistů a národního sjednocení. V tomto roce byla přeměněna strana dělnická na stranu práce.¹⁵³

Prosinec roku 1938 byl osudný pro členy KSČ, jelikož byla tato strana rozpuštěna a členům zastupitelstva byly odebrány funkce ve volebních sborech.¹⁵⁴ Stalo se tak i v Jemnici, kdy se jednalo jmenovitě o Františka Jelínka a Jaroslava Samka.¹⁵⁵

Voleni byli také náměstci, kteří byli dva v případě, že obec měla alespoň 24 obecních zastupitelů.¹⁵⁶ To byl i případ Jemnice, kde se vždy volili dva starostovi náměstci, přičemž obec Jemnice měla 30 členné zastupitelstvo.¹⁵⁷ Starostu, kde v obci nebylo sídlo okresního úřadu, potvrzoval ve funkci zemský úřad. Zasedání obecní rady probíhalo formou neveřejnou, naopak zasedání obecního zastupitelstva probíhalo formou veřejnou.¹⁵⁸

Mezi starostovu pravomoc patřilo jednak svolat ke schůzi obecní radu a zastupitelstvo, ale i reprezentovat obec v její prospěch vlastní osobou. Své postavení získali novelou vládní komisař a správní komise. Jednalo se o krátkodobý orgán, který vznikl při rozpuštění obecního zastupitelstva zemským úřadem. Tento přechodný orgán určoval okresní výbor a jeho působnost trvala pouze do nově zvoleného obecního zastupitelstva. Rozhodnutí ve správních věcech tohoto orgánu se týkala pouze důležitých věcí, které byly svou aktuálností neodkladné. Méně důležité věci se zde neřešily.¹⁵⁹ Vládní komisař působil v Jemnici až od roku 1941, pojednáno o něm bude tedy v následující kapitole.¹⁶⁰

---

¹⁵² Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 224.

¹⁵³ Tamtéž, str. 218.

¹⁵⁴ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 382.

¹⁵⁵ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 231.

¹⁵⁶ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 377.

¹⁵⁷ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 33. (8. července 1938).

¹⁵⁸ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 378.

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 378.

¹⁶⁰ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 246.

V Jemnici byl v roce 1919 za starostu zvolen bývalý četník Václav Konstanský (1919-1921), který reprezentoval stranu sociálně demokratickou.¹⁶¹ Václav Konstanský zdůvodnil v roce 1921 svoji rezignaci takto:¹⁶² „*Starosta města Václav Konstanský podal žádost o zproštění funkce starostenské a odůvodňuje rezignaci tuto, vlastní nemoci předkládaje lékařské vysvědčení, jakož i tím, že manželka je těžce nemocná a syn trpí duševní poruchou. Usneseno, než o žádosti definitivně rozhodnuto bude vyzvati starostu Václava Konstanského by rezignaci vzhledem na blízké volební období odvolal.*“¹⁶³

„*K resignaci p. starosty usneseno: Náměstkové povedou vzhledem k tomu, že období volební již končí, úřad starosty střídavě sami, zároveň budiž dopsáno zemskému výboru by vyslal revizora ku zrevidování obecních účtů a konečně, by zvolen byl obecní hospodář a navrhuje se, pak-li to přijme, bývalý starosta p. Josef Augusta.*“¹⁶⁴

V roce 1921 ho na krátkou dobu nahradil náměstek Jan Vlk.¹⁶⁵ Po jeho krátkém starostování, které trvalo, něco málo přes rok byl na starostenské místo zvolen městskou radou bednář Jan Vít (1922-1923), který byl představitelem strany agrární.¹⁶⁶

Tajemník František Polák, který působil za starostu Jana Víta, se dopouštěl na jemnické radnici mnoha zpronevěr. Zápis o těchto jeho činech byl zapsán i v pamětní knize.¹⁶⁷

„*Za starostování Jana Víta objevily se v obecní kanceláři mnohé nepořádky, následky války a následky nedostatečného dohledu a nutné kontroly, Obecní tajemník František Polák, pensionovaný úředník dříve v Moravských Budějovicích, měl poměrně malý plat a ještě menší dohled a jsa zároveň tajemníkem a pokladníkem či účetním v jedné osobě, měl přístup k penězům kdykoliv chtěl. Udržoval nedovolené a tajné, za to ale drahé styky diletantské lásky, ač paní jeho, rozená Rumunka byla velmi krásná a hlavně velmi hodná. Nepořádky snad pocházely z dob dřívějších, ale na ně přišel starosta Jan Vít, člověk opatrný a poctivý, jenž od svého nastoupení v úřad starostenský naléhal na to, aby obecní hospodářství v Jemnici podrobeno bylo důkladné odborné revizi. Věc dlouho se protahovala a konečně přece byla provedena úředníkem zemského*

¹⁶¹ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

¹⁶² MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 31 (7. června 1921).

¹⁶³ Tamtéž, kniha č. 31 (7. června 1921).

¹⁶⁴ Tamtéž, kniha č. 31 (12. srpna 1921).

¹⁶⁵ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

¹⁶⁶ NEKUDA, Vladimír - JANÁK, Jan - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Matice moravská. Brno, 1997. str. 307.

¹⁶⁷ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 96.

výboru Václavem Hrubým. Výsledek revize byl hodně překvapující a pro obecního tajemníka velmi nepříznivý. Když výsledek ten ve schůzi obecního výboru byl veřejně vyhlášen a mnohé nepěkné věci vyšly najevo, zastřelil se na radnici v bytě svém.¹⁶⁸

O zpronevěře finanční hotovosti byl zapsán zápis i na schůzi městské rady, ještě tentýž den, kdy se na tyto finanční schodky přišlo.¹⁶⁹ „Pan starosta Jan Vít sdělil členům městské rady, že objeven byl dnes dopoledne nový schodek v obnosu Kč 32. 150 a že odpoledne o ½ 2 hod. se zastřelil tajemník František Polák.“¹⁷⁰

V roce 1922 se zvolil Jan Vít za starostu města Jemnice. O jeho volbě byl zanechán zápis v obecní radě. Volil se nový starosta i jeho dva náměstci. Volba městské rady se při těchto volbách nekonala. Volba probíhala za přítomnosti 28 členů obecního zastupitelstva a to ve složení: Karel klíma, August Heralecký, Vilem Augusta, Tomáš Stražil, Jan Příbyl, František Finda, Jan Simandl, Ludvik Kohn, Jan Štádler, Emanuel Příhoda, Václav Konstacký, Dr. Josef Švejda, Josef Finda, Antonín Daněček, Jakub Hloušek, František Hlavička, Jan Chvátal, Jiří Mařík, Jan Záboj, František Sedláček, Teodor Eisner, František Čermák, J. Hruška, Augustin Bartík, Jan Vít, Josef Hrůza, Josef Bakeš, Josef Bastl. Po složení slibu věrnosti Československé republice se mohlo přistoupit k samotné volbě.¹⁷¹

P. Vilém Augusta řídil volbu jako nejstarší člen zastupitelstva. Vilém Augusta zastupoval stranu národně demokratickou. Volbu řídil s důvěrníky a to s p. Františkem Sedláčkem, který reprezentoval stranu agrární, dále s Theodorem Eisnerem za stranu lidovou, dále s Augustem Heraleckým, který tu byl za stranu národně sociální, dále pak s p. Antonínem Daněčkem za stranu sociálně demokratickou a Ludvíkem Kohnem za stranu židovskou.¹⁷²

---

¹⁶⁸ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 96.

¹⁶⁹ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 35, městská rada (30. dubna 1923).

¹⁷⁰ Tamtéž, kniha č. 35, (30. dubna 1923).

¹⁷¹ Tamtéž, kniha č. 35, (31. října 1922).

¹⁷² Tamtéž, kniha č. 35, (31. října 1922).

Při volbě starosty bylo odevzdáno všech 28 volebních lístků. Nejvíce hlasů obdržel Jan Vít s celkovým počtem 22 hlasů. Druhý skončil, Theodor Eisner, který dostal 1 hlas a ostatní lístky byly odevzdány prázdné. Po tomto hlasování kdy byla nadpolovoční většina 15 hlasů, byl za starostu zvolen Jan Vít s 22 hlasy. Po volbě starosty byla vykonána volba I. a II. náměstka. Při této volbě bylo odevzdáno 28 hlasovacích lístků. Volbu opět provádělo obecní zastupitelstvo. I. náměstkem se stal Emanuel Hošek s celkovým počtem 24 hlasů. II. náměstkem se stal s počtem 23 hlasů František Sedláček. Jak Emanuel Hošek, tak i František Sedláček získali při volbě nadpoloviční počet hlasů. Z toho tedy vyplývalo jejich právoplatné zvolení.¹⁷³

Následníkem Jana Víta se stal další volený starosta Theodor Eisner (1923-1927), který reprezentoval stranu lidovou. Ve starostenském křesle pobýval čtyři roky. Krátce po nástupu do funkce starosty se odvrátil od stany lidové, ke straně sociálně demokratické.¹⁷⁴

Od roku 1927 se stal starostou Emil Přivětivý (1927-1933), který zde působil za stranu živnostensko obchodnickou.¹⁷⁵

Po tomto období byl zvolen do starostenského křesla nový starosta František Čermák (1933-1938), který byl nejen starostou, ale i ředitelem pokračovacích škol, dále ředitelem městské spořitelny, starostou Sokola. Nové komunální volby zvolily do funkce starostenské v červenci 1938 Josefa Doležala (1938-1941), který do té doby vykonával řemeslo kominické. Tento starosta reprezentoval stranu živnostensko obchodnickou.¹⁷⁶

---

¹⁷³ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 35, městská rada (31. října 1922).

¹⁷⁴ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

¹⁷⁵ NEKUDA, Vladimír - JANÁK, Jan - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Matice moravská. Brno, 1997. str.. 311.

¹⁷⁶ Tamtéž str. 319.

V říjnu roku 1932 zemřela markraběnka Irma z Pallavicini. Byla to manželka Alexandra z Pallavicini.¹⁷⁷ Šlechtický rod Pallavicini koupil jemnické panství i s okolními vesnicemi v roce 1841 a vlastnili toto panství až do roku 1945.¹⁷⁸ O smrti markraběnky Irmy byl podán zápis v pamětní knize.¹⁷⁹

„Dne 7. října 1932 po dlouhé nemoci zemřela Její Excelence vysokorodá šlechtična markraběnka Irma z Pallavicini, první dvorní dáma císařského dvora, majitelka řádu hvězdového kříže, palácová dáma atd. ve stáří 78 let, manželka jeho Excelence Alexandra markraběte z Pallavicini, skutečného tajného rady a komořího, rytíře řádu zlatého rouna. Pozůstalí synové jsou: Alfons a Alexandr. Pochována byla za účasti přední šlechty, bývalé monarchie rakousko-uherské brněnským biskupem za asistence četného duchovenstva v rodinné hrobce u Louky.“¹⁸⁰

Krátce po smrti markraběnky Irmy, zemřel v dubnu roku 1933 i její muž již zmiňovaný Alexander z Pallavicini. O jeho úmrtí byl opět podán zápis v pamětní knize.¹⁸¹

„V pátek 14. Dubna 1933 ve Vídni ve vlastním paláci zemřel Jeho Excellence Alexander markrabě Pallavicini, pravý šlechtic tělem i duší, vřele milován každým, kdo jej znal. Mrtvola převezena do Jemnice, aby v hrobce rodinné po boku manželky své byl pochován.“¹⁸²

Obecní rada si mohla volit své pomocné sbory, kterým se říkalo komise. Mezi dvě komise, které byly povinné patřily komise finanční a komise letopisecká.¹⁸³

Mezi další komise v Jemnici, které byly zřizovány městskou radou patřila komise: bytová komise, chudinská komise, vyživovací komise, honební komise, obilní komise, komise pro zajištění jatečného dobytka atd...¹⁸⁴

---

¹⁷⁷ Pamětní kniha města Jemnice od počátku, do roku 1945, Městský úřad Jemnice. str. 143.

¹⁷⁸ Tamtéž str. 109.

¹⁷⁹ Tamtéž str. 143.

¹⁸⁰ Tamtéž str. 143.

¹⁸¹ Tamtéž str. 144.

¹⁸² Tamtéž str. 144.

¹⁸³ NEKUDA, Vladimír - JANÁK, Jan - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Matice moravská. Brno, 1997. str. 319.

¹⁸⁴ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 31. (9. června 1919).

3.2.1 Sloučení města Jemnice s Osadou Podolí

V roce 1921 podalo město Jemnice návrh na katastrální sloučení s nedalekou osadou Podolí. Jednání obou stran se vleкло dlouhou dobu protože, někteří zástupci podolského obecnstva diktovali městskému zastupitelstvu podmínky pro sloučení těchto celků v jeden katastrální celek. O celé věci byl zapsán zápis v jednání obecního zastupitelstva.¹⁸⁵

„Po předchozí debatě, podán návrh, by obecnstvo z osady Podolí tajným hlasováním se vyslovalo, zdali se sloučením souhlasí čili ne. Návrh tento byl velkou většinou hlasů zamítnut, s odůvodnění, že obecní zastupitelstvo, pozůstávající z 30 členů je samo zákonem oprávněno rozhodovat a to tím více, že se jedná jen o několik nespokojenců, kteří jsou v opozici vždy a za každou cenu a jistě by zástupci obce Podolské, kteří mají v obecním zastupitelstvu většinu, nepřistoupili na návrh sloučení, kdyby nebyl ve prospěch obce. Na to byly přečteny podmínky občany Podolskými sestavené a sice hlavně, by obecní budova č. 178 v níž obecní býci jsou umístěny jakož i louky obecní, které ku krmení těchto býků se užívaly, trvale k tomuto účelu byly věnovány, aby toto věnování do knihy pozemkové vloženo bylo.“¹⁸⁶

Výsledek hlasování znamenal sloučení majetku osady Podolské s městem Jemnicí v jeden katastrální celek. Proti tomuto rozhodnutí hlasovali proti sloučení Hloušek a Chvátal. To na výsledku nemohlo nic změnit a tak vznikl nový název Město Jemnice, které zahrnovalo osadu Podolí a město Jemnici. Toto usnesení bylo následně na požadavek obecního zastupitelstva vyhlášeno a předloženo v případě nejasností zemskému výboru k rozhodnutí.¹⁸⁷

Město Jemnice však nemohlo o takovéto správní věci rozhodovat samo, neboť potřebovalo i souhlas ministerstva financí. Následně byla vyslána z Jemnice deputace v počtu 3 představitelů města včetně starosty do Prahy, ohledně povolení sloučení obce Jemnice a osady Podolí.¹⁸⁸

Výsledek této deputace bylo přislíbení tehdejšího ministra Malypetra, že během následujícího roku bude záležitost kladně vyřízena.¹⁸⁹

---

¹⁸⁵ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 31 (17. prosince 1921).

¹⁸⁶ Tamtéž, kniha č. 31 (17. prosince 1921).

¹⁸⁷ Tamtéž, kniha č. 31 (17. prosince 1921).

¹⁸⁸ Tamtéž, kniha č. 31 (28. prosince. 1922).

¹⁸⁹ Tamtéž, kniha č. 31 (30. prosince 1922).

V průběhu roku 1923 městská rada v Jemnici neustále zdůrazňovala nutnost sloučení osady Podolí s obcí Jemnice.¹⁹⁰ „Městská rada trvá na usnesení sloučení obecního majetku města Jemnice a osady Podolí, jakož i sloučení obcí v jednu obec katastrální.“¹⁹¹

K definitivnímu sloučení došlo v květnu 1923. Svědčí o tom zápis v jednání obecního zastupitelstva dne 25. 5. 1923.¹⁹² „Sloučeno obce Jemnice – Podolí. Sloučení katastru města Jemnice a obce Podolí v jednu katastrální obec pod názvem: městská katastrální obec jemnická usneseno všemi hlasy přítomných.“¹⁹³

O definitivním majetkovém vypořádání obce Podolské a města Jemnice městské zastupitelstvo rozhodlo 13. února 1924.¹⁹⁴

„Sloučení katastrální obcí Jemnice – Podolí. Projednány výkazy pasivního a aktivního majetku movitého a nemovitého dle stavu 1/1. 1924, který bude předán společné správě. Finanční komisi byly projednány dne 12/2. 1924. Vyjádření finanční komise přečteno a vzato na vědomí. Výkazy tyto shledány správnými a schváleny. Městské zastupitelstvo usnáší se všemi hlasy přítomných, aby katastrální obce Jemnice a Podolí byly sloučeny. V případě povolení sloučení zavazuje se hraditi výlohy vzešlé s provedením změny v operátech katastrálních a v pozemnostní knize,“¹⁹⁵

Ministerstvo financí sloučení osady Podolí a obce Jemnice povolilo výnosem ze dne 11. 6. 1924.¹⁹⁶ „Vzat na vědomí výnos zem. Finančního ředitelství č. 10136/4 – I z 25/6. 1924 dle kterého povolilo ministerstvo financí výnosem ze dne 11/6. 1924 č. 53645 / 24 – III / 6b aby dosavadní katastrální obec město Jemnice a katastrální obec Podolí a osada židovská ulice byly sloučeny v jednu katastrální obec město Jemnice.“¹⁹⁷

---

¹⁹⁰ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 35 (21. dubna. 1923).

¹⁹¹ Tamtéž, kniha č. 35 (21. dubna. 1923).

¹⁹² Tamtéž, kniha č. 31 (25. května. 1923).

¹⁹³ Tamtéž, kniha č. 31 (25. května. 1923).

¹⁹⁴ Tamtéž, kniha č. 32 (13. února 1924).

¹⁹⁵ Tamtéž, kniha č. 32 (13. února 1924).

¹⁹⁶ Tamtéž, kniha č. 35 (3. července 1924).

¹⁹⁷ Tamtéž, kniha č. 35 (3. července 1924).

Prosinec roku 1938 byl tragický pro členy KSČ. Zde se rozhodlo o odebrání mandátů do sborů obecní samosprávy.¹⁹⁸ Do Jemnice došlo toto nařízení od okresního výboru v Moravských Budějovicích na začátku roku 1939.¹⁹⁹

*„Okresní výbor dopisem č. 1980/II./1 ze dne 27/1. 1939 sdělil, že členové a náhradníci městské rady, zastupitelstva a všech obecních komisí – pokud jako takové fungovali za stranu komunistickou, byli zbavení své funkce a nesmějí dále býti do schůzí zváni. Všichni byli okresním úřadem o tom zvlášť uvědoměni.“*²⁰⁰

Jednalo se jmenovitě o Františka Jelínka a Jaroslava Samka.²⁰¹ Nacisté dohnali k odchodu z jemnických volených sborů také Židy, kteří zde reprezentovali stranu židovskou. Na své funkce rezignovali Ludvík Kohn a Arnošt Kohn. Rezignovali i jejich náhradníci Robert Mayer a Josef Schwarzbart.²⁰²

Za I. republiky fungoval v Jemnici také významný orgán státní správy, který nesl název Státní policejní úřad v Jemnici, který byl založen roku 1938.²⁰³ Dochoval se i zápis o rozhodování o materiálním vybavení místností určené tomuto úřadu.²⁰⁴

*„Ministerstvo vnitra hodlá zřídit v Jemnici v roce 1938 úřad státní policie. Potřebné místnosti byly již zajištěny a obec má na svůj náklad opatřiti zařízení a vybavení kancelářských místností (nábytek, psací stroje, telefon, atd.), což dle odhadů má stát cca 40-50 000 Kč. Ježto stav našich financí nedovoluje investovati do státního úřadu takovou částku, bude ministerstvo vnitra požádáno, aby si věci obstaralo samo.“*²⁰⁵

---

¹⁹⁸ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 414.

¹⁹⁹ MZA Brno, MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 38 (6. února. 1939).

²⁰⁰ Tamtéž (6. února. 1939).

²⁰¹ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 231.

²⁰² Tamtéž str. 232.

²⁰³ NEKUDA, Vladimír - JANÁK, Jan - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Matice moravská. Brno, 1997, str. 329.

²⁰⁴ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 37 (24. září. 1937).

²⁰⁵ Tamtéž, kniha č. 37 (24. září. 1937).

Tento orgán byl založen na ochranu obyvatelstva před vzrůstajícím nacionalismem německých občanů v Československu žijících i před Německem samotným. Tento úřad měl v kompetenci soudní okres Jemnice a měl na starosti policejní věci u státní správy i záležitosti územní samosprávy. Tento úřad netrval dlouho, neboť k jeho rozpuštění dalo podnět zabránění českého pohraničí Němci. V Jemnici působil v této době také okresní soud, berní úřad, okresní silniční výbor, důchodkový kontrolní úřad i oddělení finanční stráže a technická finanční kontrola a četnická stanice.²⁰⁶

První republika znamenala pro Jemnici zakládání kulturních spolků. Jedná se především o spolek jemnické župy hasičské, který byl založen v roce 1927.²⁰⁷ Mezi další spolky, které vznikly v meziválečném období, patřily spolky agrární dorost, dále sportovní klub i družina válečných poškozců. Dále vznikl spolek Československý červený kříž a učitelský spolek.²⁰⁸

V roce 1925 dostalo zatím nepojmenované hlavní náměstí název Náměstí Svobody. Dále byla pojmenována vedlejší třída, která se nacházela od obchodu Drachovských po dům Kreutzových, a to třída Husova.²⁰⁹

Pracovní nezaměstnanost se projevila za I. republiky i v Jemnici. Lidé zde měli málo pracovních příležitostí, a proto se museli často spokojit s pracemi nouzovými. Kritické roky byly především roky 1935 a 1936, o čemž svědčí zápis v pamětní knize města Jemnice.²¹⁰

„Nezaměstnaní, kterých je v Jemnici hodně, dostávají od města práci. Dělají se nouzové práce, hlavně cesty a silnice. Mimo to dostávají živobytí přiděl mouky, cukru, kávy, bramborů, krup, uhlí. Ještě nikdy nebylo tolik nezaměstnaných jako v roce 1935 a 1936. Zedníci, tesaři, pokrývači, krejčí, ševci neměli v zimě práci, ale proto jim ani nenapadlo hlásiti se jako nezaměstnaní. V létě si musel každý něco na zimu našetřeti.“²¹¹

Za těchto těžkých časů se zaváděly tzv. žebračenky, které měly zmírnit špatnou situaci s potravinami.²¹²

---

²⁰⁶ NEKUDA, Vladimír - JANÁK, Jan - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Matice moravská. Brno, 1997, str. 329.

²⁰⁷ Tamtéž, str. 318.

²⁰⁸ Tamtéž, str. 319.

²⁰⁹ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 32 (24. srpna 1925).

²¹⁰ Pamětní kniha města Jemnice od počátku, do roku 1945, Městský úřad Jemnice. str. 155.

²¹¹ Tamtéž str. 155.

²¹² Tamtéž str. 156.

„Počátkem r. 1936 zavedeny v Jemnici žebračky nebo almuženky městskou radou. 100 kusů v bloku po 10 hal. Za 10 Kč. Prodávaly se na radnici. Je to velice dobrá a praktická věc. Přespolní vandráci, nezaměstnaní a žebráci neradi tyto almuženky berou, městu se vyhýbají a zaplavují venkov. Oni chtějí peníze na propití v hospodách a ne lístky, za které na radnici dostanou peníze.“²¹³

---

²¹³ Pamětní kniha města Jemnice od počátku, do roku 1945, Městský úřad Jemnice. str. 156.

4. Správní vývoj města Jemnice 1939 – 1945

4.1 Politická správa

Na území protektorátu, který vznikl ke dni 15. března 1939, se výrazně změnila veřejná správa. Fungoval zde opět systém dvojkolejnosti veřejné správy, který byl postupně předáván pod dohled nacistické moci.²¹⁴

Do čela autonomní – protektorátní vlády byl Hitlerovým nařízením z 16. března 1939²¹⁵ dosazen státní prezident a do čela říšskoněmeckých správních orgánů byl dosazen od 7. Dubna 1939 zastupující říšský protektor. Zde je vidět jasná dvojkolejnost státní správy, kde ale rozhodující slovo měly říšskoněmecké státní úřady.²¹⁶

Heydrichovy reformy způsobily roku 1942 zánik dvojkolejnosti veřejné správy, kdy se přikročilo k úplnému převzetí vlivu v autonomní správě říšskými úřady. Reforma např. proběhla u tzv. oberlandrátů, které svoji činnost v drtivé většině přenechaly protektorátním úřadům, jako byly okresní protektorátní úřady. Oberlandráty byly jakousi první instancí říšských úřadů.²¹⁷

Síť oberlandrátů byla podřízena říšskému protektorovi a jejich vznik je datován už před samotným začátkem vytvoření protektorátu Čechy a Morava. Jejich činnost mimo jiné spočívala i ve vykonávání kontrol u úřadů obecní samosprávy.²¹⁸

Úřad zastupujícího říšského protektora se stal po Heydrichově smrti v roce 1942 pouhým reprezentativním orgánem a hlavní moc protektorátní vlády přešla do rukou úřadu, který se jmenoval Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kde působil státní tajemník. Jednalo se jmenovitě o K. H. Franka. Nový říšský protektor Wilhelm Frick se stal jen jakýmsi pomocníkem státního tajemníka.²¹⁹

---

²¹⁴ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 406.

²¹⁵ Výnos o zřízení protektorátu Čechy a Morava č. 75/1939 Sb.

²¹⁶ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 406.

²¹⁷ Tamtéž str. 407.

²¹⁸ Tamtéž str. 408.

²¹⁹ Tamtéž str. 408.

4.2 Obecní samospráva

V Jemnici panovala po 15. březnu 1939 napjatá atmosféra, zvláště po příjezdu nacistických vojáků dne 1. září 1939. V ten den přijel do Jemnice plně naložený autobus a nákladní automobil s po zuby ozbrojenými německými vojáky, kteří začali zatýkat některé jemnické občany pro jejich údajnou protiněmeckou činnost. Jednalo se jmenovitě o Bohdana Dvořáka, Josefa Svobodu, Theodora Tesaře, Stanislava Nevrklu, Aloise Fialu, Ferdinanda Veselého a také o dva židy. Byli to jmenovitě Richard Mayer a Richard Kolm. Všichni zatčení jemničtí občané byli po 2 týdnech propuštěni, kromě Richarda Mayera a Richarda Kolma. Ti zahynuli v koncentračním táboře v Buchenwaldu.²²⁰

Po tomto incidentu bylo jen otázkou času, kdy se odpor jemnických občanů začne utvářet ve větší míře. Jednalo se o šíření zakázaných letáků, které vyzývaly ke sjednocení Čechů proti Němcům.²²¹

První zatčený, který provozoval tuto zakázanou činnost, byl A. Matloch z Jemnice. Následně vzniká v Jemnici odbojová organizace Obrana národa, která však neměla větší úspěchy a v roce 1941 zaniká. V souvislosti s Obranou národa byli zatčeni někteří jemničtí odbojáři, kteří byli ale po čase propuštěni z německého držení. Jednalo se o Zdeňka Papouška, Bedřich Kadlece, Karla Kreuzwiesera, Jana Penka a Františka Valentu.²²²

Za jakousi legální formu odporu proti nacistické nadvládě se dá zmínit i rozesílání kandidátních listin do Národního souručenství. Národní souručenství byla organizace, která nahrazovala zrušené politické strany. V Jemnici byl za vedoucího Národního souručenství jmenován Josef Gross, který do té doby působil jako katecheta. O rok později byl Josef Gross přemístěn do Brna a do jeho funkce byl zvolen Jan Dvořák, jemnický advokát.²²³

---

²²⁰ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 231.

²²¹ NEKUDA, Vladimír - JANÁK, Jan - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Matice moravská. Brno, 1997, str. 329.

²²² Tamtéž str. 330.

²²³ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 235.

Jemničtí občané se také účastnili zahraničního protinacistického odboje. Jednalo se celkem o šest občanů. Prvním jemnickým občanem, který bojoval v zahraničí, byl Leo Gutfreund, který byl židovského vyznání. Leo Gutfreund stihl utéci před nacistickým systémem vyhlazování Židů. Jeho život skončil v severní Africe, kde zemřel hrdinskou smrtí u města Tobruk v roce 1941.²²⁴

Do bojů za osvobození Evropy od nacistické nadvlády se zapojil také bratr Lea Arnošt Gutfreund. Ten bojoval na rozdíl od svého bratra v Anglii, kde sloužil v československých legiích. Další jemnický občan, který sloužil nejprve v německých službách a poté ve službách československé jednotky ve Francii, se jmenoval Hubert Viktor Crha. Crha přišel na konci války do Československa pod vedením věhlasného generála Pattana.²²⁵

Dalším českým vlastencem, který pocházel z Jemnice, byl generálmajor Karel Ondráček, který sloužil ve Velké Británii, kde vykonával hodnost důstojníka československé první smíšené brigády. Zde měl za úkol bránit britské ostrovy před nacistickými útoky. Poté přestoupil do nově vzniklé československé obrněné brigády, kde vykonával funkci náčelníka štábu. Do Československé republiky přijel na konci války v roce 1945. O pět let později, tedy v roce 1950 byl však propuštěn z armády a vystěhován z Jemnice do nedaleké vsi Radkovic, kde musel pracovat v zemědělství. Karel Ondráček je pochován ve svém rodném městě Jemnici.²²⁶

Další jemnický občan, který bojoval proti nacizmu, byla žena, která dokonce získala ocenění za statečnost v podobě medaile. Jednalo se o Annu Gráfovou, která prováděla odboj v domácím prostředí a to sice v Praze v posledních válečných květnových dnech roku 1945.²²⁷

Další jemnický občan, který bojoval, za osvobození od nacistické nadvlády se jmenoval Gabriel Kocmál. Kapitán Kocmál vstoupil do československé armády v roce 1944. Následně byl vyslán bojovat o oblast okolo Dukly, kde utrpěl těžká zranění, která vyžadovala dlouhodobé léčení. Po jeho náročném zotavení z válečného zranění vykonával Gabriel Kocmál funkci rotmistra v 1. československém armádním sboru.²²⁸

---

²²⁴ Dostupné z:URL: http://www.mesto-jemnice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=5822&id=46227&p1=1227
[cit. 2010-24-06, 18:30].

²²⁵ Tamtéž, [cit. 2010-24-06, 18:30].

²²⁶ Tamtéž, [cit. 2010-24-06, 18:30].

²²⁷ Tamtéž, [cit. 2010-24-06, 18:30].

²²⁸ Tamtéž, [cit. 2010-24-06, 18:30].

Chod obcí, jakož to územní samosprávy, byl po osudném 15. březnu velmi kontrolován a omezován. Územní samospráva se stala pouhou fraškou, kde hlavní slovo měli okupanti.²²⁹

V Jemnici nadále fungovala obecní samospráva, která byla založena na systému schůzí obecního zastupitelstva a schůzí obecní rady až do roku 1941. Do roku 1941 zde působil i starosta. Jednalo se o Josefa Doležala, který zde působil od roku 1938. V roce 1941 nebyl zvolen nový starosta, neboť jeho funkci začal vykonávat vládní komisař.²³⁰

Vládní komisař nepůsobil všude a často se stávalo, že se starostové i s obecní radou a obecním zastupitelstvem nerozpouštěli. Jejich smysl ale postrádal jakýkoliv význam.²³¹

Tento případ však v Jemnici nenastal. V Jemnici bylo obecní zastupitelstvo dne 15. července 1941 rozpuštěno.²³² Následně na to 19. července obsadil obecní úřad Josef Schlegelhofer jako vládní komisař. Od tohoto roku se do českých úřadů dostávají Němci.²³³ Josef Schlegelhofer byl podřízen okresnímu hejtmantu v Moravských Budějovicích Karbachovi, který nutil Josefa Schlegelhofera stupňovat německou nadřazenost v Jemnici. Vládní komisař krátce po svém nástupu vydal různá nařízení, která byla zaměřená z největší části proti Židům.²³⁴

Svým rozkazem nechal zbourat židovskou synagogu, omezil přístup židům do konkrétních míst v Jemnici. Byl jim zakázán vstup do parku, U kaštanu, do lesa Javoří, k Červenému rybníku. Později se nařízení rozšířilo i na zákaz vstupu do lékárny, do pekárny, na náměstí, radnici. Nařízení dále židům omezovalo, kdy smějí nakupovat zboží v obchodech.²³⁵

Zprostředkoval dokonce, dle nařízení odvést všechny židy do Terezína z Jemnice. V Jemnici zbyl pouze jediný žid jménem K. Kaufrica, který se musel podle nařízení postarat o likvidaci majetku po židech. Vládní komisař dále vydal nařízení o likvidaci židovského hřbitova, která měla spočívat ve vydláždění jedné z jemnických ulic židovskými náhrobními kameny. Po nástupu vládního komisaře Němci ruší v Jemnici české spolky, jako byl Sokol, jehož majetek začali využívat pro svůj prospěch němečtí okupanti.²³⁶

---

²²⁹ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 414.

²³⁰ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

²³¹ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 414.

²³² Viz příloha č. 2.

²³³ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 246 .

²³⁴ Tamtéž str. 252.

²³⁵ KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovská čtvrť v Jemnici*. Jemnice, 1994. str. 12.

²³⁶ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 261.

V tomto nelehkém období válečných let nastal v Jemnici opět problém s docházkou členů obecního zastupitelstva na obecní zasedání. Markantní neúčast se projevila po nástupu vládního komisaře, kdy se dne 3. července 1941 sešlo na zasedání obecního zastupitelstva celkem 15 členů z 30 možných členů. Tato schůze byla dokonce svolána podruhé, neboť na její první vyhlášení dne 30. června 1941 přišlo také 15 členů obecního zastupitelstva a schůze byla rozpuštěna. Dne 3. července 1941 se při stejném počtu členů (tedy v počtu 15 členů), nakonec konala. Zde byla jasně vidět nechť jemnických zastupitelů řešit obecní záležitosti pod kontrolou nacistických zmocněnců.²³⁷

Oproti tomu docházka obecního zastupitelstva po vzniku Československé republiky byla okolo 25 přítomných obecních zastupitelů z 30 možných zastupitelů.²³⁸

Po provedeném atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha v květnu roku 1942 proběhly v Jemnici preventivní prohlídky v některých domech. Prohlídka byla pro Němce úspěšná v tom, že u p. Lysého a p. Jakeše našli střelné zbraně. Oba dva byli za tento prohřešek odvezeni k výslechu do města Jihlavy, odkud byli po pár dnech bez ujmy propuštěni. Smrt tohoto vysoce postaveného muže tedy v Jemnici nestála žádný život.²³⁹

V druhé polovině válečného období byl ustaven nacistickým vedením příkaz, který se týkal svolávání obecního zastupitelstva a obecní rady. Příkaz nařizoval svolávat tyto instituce, tedy obecní radu a obecní zastupitelstvo jen v případě „neodkladných“ záležitostí. Volná místa v obecní radě a v obecním zastupitelstvu byla doplňována jmenováním, což byla oproti předchozí době změna.²⁴⁰ V Jemnici se však obecní rada a obecní zastupitelstvo přestalo nástupem vládního komisaře svolávat.²⁴¹

---

²³⁷ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 33 (3. července. 1941).

²³⁸ Tamtéž, kniha č. 31 (21. dubna. 1919).

²³⁹ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 260.

²⁴⁰ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 414.

²⁴¹ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 33 (17. července 1941).

V Jemnici po nástupu vládního komisaře následně vznikl státní politický úřad, který zde působil v letech 1941 – 1945, kdy byl pod nacistickou nadvládou²⁴²

V dubnu roku 1945 byla jmenována nová vláda, která ukončila londýnské prozatímní státní zřízení. V této době byla sice v platnosti ústava z roku 1920, ta byla však průběhem událostí ve válečném období hodně pozměněna. Ústavu mohl podle svého uvážení v naléhavých případech měnit prezident i Prozatímní národní shromáždění. Mezi změny, které poopravily ústavu patřily zrušení senátu, omezení volebních práv, ať už jde o pasivní nebo aktivní. Dále vyšlo nařízení, které ztížilo právo volit většině slovanských států, včetně české národnosti.²⁴³

Ještě než se svolalo Prozatímní národní shromáždění, což se stalo v říjnu 1945, se prezident republiky opíral o dekrety a tvořil tak s nimi moc zákonodárnou. Tuto moc však nevykonával výhradně sám, ale v jeho rozhodování mu pomáhala vláda, která měla vydané dekrety ve své režii. Ústava byla přepracována další změnou. Tentokrát se změna týkala ustanovení Národních výborů, jako systému státní správy. Díky těmto výborům se volili poslanci do Prozatímního národního shromáždění, přičemž volba probíhala na zemském sjezdu.²⁴⁴

V Jemnici se při veřejné schůzi v září 1945 zvolilo celkem 15 členů, kteří byli zvoleni do prozatímního národního shromáždění. Jeden zvolený volitel připadal celkem na 200 osob. Tito zvolení jednotlivci volili členy v rámci okresu do zemského sjezdu. V Jemnici tak za stranu komunistickou byli zvoleni Jan Samek, A. Vedra a Stanislav Máca. Za stranu sociálně demokratickou byl zvolen B. Kvapil, Tomáš Chocholouš a Jan Nevěčný. Národní socialisty reprezentoval Jan Dvořák a Růžena Tesařová. Za stranu lidovou byl zvolen B. Verner, V. Filipovský, Karel Nevrkla a Karel Netík. M. Fučík byl zvolen za českou mládež společně s Karlem Kreuzwieserem. Poslední patnáctý člen Jan Knesl byl zvolen za politické vězně.²⁴⁵

Místní samospráva zažila v posledním válečném roce velkou změnu.²⁴⁶ Jednalo se o vznik správního orgánu s názvem Národní výbor. Tento orgán byl důležitý ve výkonu správních záležitostí, své místo plnil i v propagandě nově vznikajícího poválečného státu. Tyto orgány měly pracovat podle obecného platného řádu a působit jako orgány dřívější a to zastupitelské. Do jejich

---

²⁴² TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

²⁴³ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 422.

²⁴⁴ Tamtéž str. 422.

²⁴⁵ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 298.

²⁴⁶ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 442.

pravomocí byla svěřena činnost veškerých správních problémů, když nebylo stanoveno jinak.²⁴⁷

Začaly vznikat národní výbory místní, okresní i zemské. V těsném závěru války vznikl i v Jemnici místní revoluční národní výbor. Za předsedu tohoto výboru byl ustaven Jan Doležal, který toho času vykonával místo ředitele měšťanské školy. Tento výbor byl složen celkem z 25 členů, kde 8 z nich pracovalo jako dělníci.²⁴⁸

Zastoupení jednotlivých členů bylo následující:²⁴⁹ „*Složení NV: Jan Doležal, řed. Školy, předseda, Členi: Jelínek Fr., dělník, M. Valvoda, okres. Soudce, M. Moltl, poštmistr, A. Fiala, dělník, L. Teplík, kaplan, K. Kasárník, měst. Oficiál, T. Chocholouš, dělník, J. Karban, šofér, JUDr V. Filipický, notář, J. Vrána, , J. Schlezinger, stavař, J. Nevěčný, tesař, A. Zacharník, Soukromník, P. Hloušek, rolník, Jan Břečka, obchodník, S. Lojka, dělník, V. Brabenec, rolník, K. Nevrkla, J. Máca, dělník, Příbráni: Kverek, dělník, St. Svojsík, ředitel_hlav. Školy, Přívětvý, školník, Knesl, penzista*“.²⁵⁰

Na schůzi národního výboru konané dne 8. 5. 1945 v Jemnici byl zřízen i lidový soud, který obsahoval dva senáty. První fungoval pod vedením Jaroslava Schlesingera a druhý senát vedl pan Knesl. Notář Filipický společně s JUDr J. Dvořákem a M. Kalvodou vypracovali pro tento lidový soud v Jemnici platný řád, který určoval vnitřní chod této instituce. Jednalo se tedy o samozvaný soud, který získal právní podklad po vydání dekretů od prezidenta T. G. Masaryka, které se týkaly potrestání zrádců a kolaborantů. Hlavní činnost tohoto soudu byla ve vynášení rozsudků. Nezaostával ani ve výsleších obviněných osob.²⁵¹

Jemnický lidový soud nesoudil a netrestal jen Němce, ale zaměřil se také na Čechy, kteří kolaborovali, nebo se za války chovali nehezky ke svým sousedům a známým v jejich rodné Jemnici. Jednalo se o Josefa Rakušana a Karla Vorla, kteří byli souzeni za protistátní činnost. Dále mezi jemnické občany, kteří byli souzeni místním lidovým soudem patřili Antonín Zásměta, Jan Mandát a p. Bláhová, kteří byli obviněni za to, že udali své známé, kteří podle nich poslouchali zakázaný rozhlas. Antonín Meška a jeho žena Marie byli souzeni pro údajné udavačství. Mezi další jemničany, kteří byli i odsouzeni lidovým soudem patřili sourozenci Jan a

---

²⁴⁷ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 337.

²⁴⁸ TROJANOVÁ, A.: *Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)*. Inventář, 1997, ev. č. 632.

²⁴⁹ Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 285.

²⁵⁰ Tamtéž, str. 285.

²⁵¹ Tamtéž, str. 289.

Antonín Pokorní, kteří byli obvinění pro zakázaný obchod, který byl za válečných let zakázán.²⁵²

Jemnický lidový soud soudil celkem asi okolo sta členů Němců nebo těch, kteří se k Němcům za války přihlásili. Lidový soud je při této příležitosti využíval při různých pomocných pracích, které byly zrovna potřeba. Jemnický lidový soud řešil u mnohých otázku národní příslušnosti. U některých občanů to bylo dokonce těžké zjistit i z toho důvodu, že většina vyslychaných uváděla při svých výsleších nepravdy, aby se zachránili před vězením. Pravda zde byla velmi těžko objektivní a stávalo se, že se někomu více ublížilo, než by si zasloužil a naopak se stávalo, že byl místní lidový soud naopak shovívavý k těm, kteří by si shovívavost nezasloužili. Mnoho materiálů a důkazů později převzal soud ve Znojmě, který potrestal mnoho obviněných Němců i Čechů.²⁵³

Lidový soud nařídil, aby bylo z Jemnice odvedeno celkem 28 Němců. Při opouštění Jemnice museli Němci projít ulicemi, kde se na ně dívali jemničtí obyvatelé. V čele tohoto průvodu nesli obraz s Adolfem Hitlerem, který znázorňoval jejich pád.²⁵⁴

Národní výbory měly při svém vzniku sjednotit přetahování státní správy a samosprávy a jejich kompetencí pověřit lid s pomocí svých zástupců. Národní výbory se již za války formovaly jako ideální správní orgány, které válkou zbídačené Československo přivedou k lepším zítřkům.²⁵⁵ Pro tehdy vznikající Národní výbory bylo pro jejich činnost typické provádění úkolů, mezi které patřilo sčítání a evidence lidí, úkoly důležité pro tisk, záležitosti národního příslušenství. Jejich činnost byla svěřena i pro podnikání živnostníků, dále na věci školního a zdravotně sociálního typu. Národní výbory nadále prováděly rozdělování majetku po odešlých Němcích i po místních přeběhlících, kteří se dali na německou stranu. I jejich cestu do Německa organizoval národní výbor. Mezi další činnost patří i organizování nově přistěhovaných občanů, kteří zabírali majetky němců v pohraničních oblastech atd.²⁵⁶

Odchod německých jednotek z Jemnice proběhl bez větších komplikací. Za menší odpor při jejich ústupu se snad dá zmínit zablokování vlakové železnice tankem za Jemnicí, vedoucí směrem na vesnici Třebelovice.²⁵⁷

---

²⁵² Pamětní kniha města Jemnice od počátku do roku 1945, Městský úřad Jemnice, str. 295.

²⁵³ Tamtéž, str. 296.

²⁵⁴ Tamtéž, str. 296.

²⁵⁵ JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5. str. 445.

²⁵⁶ Tamtéž str. 445.

²⁵⁷ TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945 (1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

5. Závěr:

Mezi nejdůležitější zjištění, týkající se problematiky této práce patří následující závěry.

Počet členů obecního výboru se od roku 1850 do roku 1917 nezměnil a tvořil konstantní počet členů obecního výboru v počtu 30 členů. Změna ale nastala u počtu členů obecního představenstva, kdy se v letech 1850 až 1918 jejich počet změnil v závislosti na počtu obyvatel města. V roce 1869 měla Jemnice celkem 2 386 obyvatel a počet obecního představenstva byl včetně starosty celkem v počtu 4 radních. Změna nastala v roce 1890, kdy měla Jemnice celkem 2 913 obyvatel a počet členů obecního představenstva včetně starosty činil celkem 5 osob. Počet obecních představitelů se tedy zvýšil o jedno místo.

Další zjištění se týká obsazení prestižních míst v Jemnici po nepovedeném pokusu vystrnadit Němce z jemnické radnice. O převrat se Češi pokusili v roce 1883, kdy se ale pokus nezdařil a německý starosta Antonín Eisner začal nekompromisně obsazovat prestižní místa ať už na radnici, nebo v jiných institucích v Jemnici jenom občany německé národnosti, nebo těmi, kteří měli alespoň německé zkoušky z německého jazyka.

Tato situace se ale změnila v roce 1891, kdy byl zvolen první český jemnický starosta Josef Augusta. Od této doby se Jemnice řadila mezi města česká a německý vliv byl na jemnické radnici značně oslaben.

Mezi další zjištění bezpochyby patří slabá návštěvnost členů obecního zastupitelstva v dobách, které nebyly na řešení obecních záležitostí zrovna příjemné. To byl případ I. světové války, kdy se z důvodu řešení vysokých obecních půjček, ze kterých vznikalo velké obecní zadlužení, scházelo velmi málo členů obecního zastupitelstva k jednání.

V období od roku 1918 až do roku 1938 zůstal počet členů obecního zastupitelstva nezměněn, i když se počet obyvatel města zvýšil během těchto let o celkem 166 obyvatel.

Nejsilnější politická strana v období první republiky byla v Jemnici strana lidová, která získala největší počet mandátů ve volbách do obecního zastupitelstva jak v roce 1927, 1932, tak i v roce 1938. Konkrétně v roce 1927 získala strana celkem 9 mandátů do obecního zastupitelstva, v roce 1932 celkem 6 mandátů a v roce 1938 získala strana celkem 7 mandátů do obecního zastupitelstva. Druhou nejsilnější stranou v roce 1927 se stala strana sociálně demokratická, která

získala 6 mandátů. Třetí nejsilnější strana v tomto roce získala celkem 4 mandáty a jmenovala se strana komunistická.

V roce 1932 se stala opět nejsilnější stranou strana lidová. Druhou nejsilnější se stala strana československá strana živnostenská středostavovská, ta získala celkem v tomto roce 4 mandáty. Třetí nejsilnější strana se jmenovala strana agrární.

V roce 1938 se opět nejsilnější stranou v Jemnici stala strana lidová ze 7 mandátů. Druhé místo v počtu mandátů získala strana československá živnostenská strana středostavovská, se 4 mandáty do obecního zastupitelstva. Třetí místo obsadily strany agrární, československá sociálně demokratická strana dělnická a národní sjednocení se 3 mandáty.

Další zjištění se týkalo finanční situace obce Jemnice v období před II. světovou válkou. Finanční situace byla v tomto období tak špatná, že obecní zastupitelstvo požádalo ministerstvo vnitra, aby si za své peníze zařídilo kanceláře, pro zamýšlený Státní policejní úřad v Jemnici z toho důvodu, že obecní zastupitelstvo finance pro tuto činnost nemá.

V období roku 1939 až 1945 se v Jemnici událo mnoho změn, mezi které určitě patří nástup Němců do jemnického úřadu v roce 1941, kdy na jemnický úřad nastoupil vládní komisař, který svými mnohými nařízeními omezoval život mnoha jemnickým obyvatelům. Mezi tyto nařízení patřilo zbourání židovského chrámu, dále zákaz vstupu Židů na veřejná místa v Jemnici, i jejich následnou deportaci do Osvětimi, ze které se žádný jemnický Žid už nevrátil. Vládní komisař tak způsobil zánik staletého obývání židovské komunity v Jemnici.

Další zjištění se týkalo období těsně po provedeném atentátu na protektora Rainharda Heydricha, po kterém se v Jemnici prováděly preventivní prohlídky jemnických domácností. Život žádného jemnického obyvatele však smrt tohoto vysoce postaveného muže nepotkala.

Dá se říci, že po ukončení války probíhal odsun Němců z Jemnice celkem v poklidu. Menší odpor byl kladen jen na nedaleké železnici směrem k vesnici Třebelovice, kde nacisté zablokovali železniční trať opuštěným tankem.

Další zjištění se týká věci kolem lidového soudu v Jemnici, který vznikl z podnětu národního výboru. Lidový soud netrestal v Jemnici jen Němce, ale i jemnické občany, kteří se během války přidali na nacistickou stranu. Celkem bylo souzeno okolo sta lidí, z toho 90% Němců a 10% Čechů.

6. Seznam literatury a pramenů

Literatura:

1. JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7106-906-5.
2. JANÁK, Jan - NEKUDA, Vladimír - MICHNA, Pavel. *Moravskobudějovicko Jemnicko*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Vlastivěda moravská, Brno, 1997. ISBN 80-85048-75-2.
3. JANÁK, Jan. Státní správa a územní samospráva 1740-1945. In *XXIII. Mikulovské sympozium, Ústřední moc a regionální samospráva*. Brno, 1993, str. 53-83. ISBN: 80-850485-2-3.
4. JANÁK, Jan. Počátky pronikání socialismu na západní Moravu v letech 1884-1893, I, In *Sborník Matice moravské*, 81, 1962, str. 100-123. ISSN: 0862-0393.
5. JÁNSKÁ, Jana – HRBEK, Vladimír. *Jemnické album I*. Jemnice, 2006.
6. KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovská čtvrť v Jemnici*. Jemnice, 1994.

Archivní prameny:

MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, fond: Archiv města Jemnice (1335-1945 (1952)).

Tamtéž, karton č. 9., i. č. 257 (1890 – 1904).

Tamtéž, karton č. 10., i. č. 257 (1905 - 1917).

Tamtéž, i. č. 31, Protokol o schůzi obecního zastupitelstva 1918 – 1923.

Tamtéž, i. č. 32, Protokol o schůzi obecního zastupitelstva 1924 – 1931.

Tamtéž, i. č. 33, Protokol o schůzi obecního zastupitelstva 1932 – 1937.

Tamtéž, i. č. 34, Protokol o schůzi obecního zastupitelstva 1938 – 1941.

Tamtéž, i. č. 35, Protokol o schůzi městské rady 1918 – 1926.

Tamtéž, i. č. 36, Protokol o schůzi městské rady 1927 – 1932.

Tamtéž, i. č. 37, Protokol o schůzi městské rady 1933 – 1937.

Tamtéž, i. č. 38, Protokol o schůzi městské rady 1938 – 1941.

Archivní pomůcka:

TROJANOVÁ, A.: Archiv města Jemnice 1335-1945(1952)). Inventář, 1997, ev. č. 632.

Pamětní kniha města Jemnice od počátku, do roku 1945, Městský úřad Jemnice.

Internet:

Dostupné z:

URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jemnice> [cit. 2010-24-05, 18:20].

Dostupné z:

URL: http://www.mesto-jemnice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=5822&id=46227&p1=1227 [cit. 2010-24-06, 18:30].

7. Přílohy:

7.1 Příloha č. 1

„Všem okresním výborům a obecním úřadům!

Zákon vydaný Národním Výborem Československým dne 28. října 1918.

Samostatný Československý stát vstoupil v život.

Zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu.

Národní výbor ve jménu Československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti nařizuje:

- 1) Státní formu Českého státu určí národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní Radou v Paříži jako orgánové jednomyslné vůle národa. Než se tak stane, vykonává státní svrchovanost Národní výbor.
- 2) Veškeré zemské a říšské zákony zůstávají prozatím v platnosti.
- 3) Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosud platných zákonů a nařízení.
- 4) Zákon tento nabývá platnosti dnešním dnem.
- 5) Předsednictvo Národního výboru se ukládá, aby tento zákon v platnost vešel.

Dáno v Praze, dne 28. Října 1918

Antonín Švehla

Dr. Alois Rašín

Dr. Šrobár

Jiří Stříbrný

Dr. František Soukup²⁵⁸

---

²⁵⁸ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 31 (29. října 1918).

7.2 Příloha č. 2

„Městská rada v Jemnici

Zápis

o schůzi městského zastupitelstva, svolané na 17. července 1941 jako mimořádné a pilné. Sbor má 30 členů, všichni předem pozváni, doručeny jim pořady a schůze ohlášena na černé tabuli s udáním místa, dne, hodiny i pořadu.

Přítomno podepsaných 19. členů, jež úřadující I. náměstek uvítal a zahájil jednání.

Program:

I/ Shromáždění vzali na vědomí výměr zemského úřadu č. 16. 709 – II/2. ze dne 11. 7. 1941 o rozpuštění obecního zastupitelstva 15/7. 1941, jež se taktéž vztahuje na tuto záležitost.

Finanční komise byla o rozpuštění zastupitelstva uvědoměna zvláštním oběžníkem. Úřadující I. náměstek poděkoval pak sboru za práci pro město vykonanou a schůzi skončil.

Skončeno a podepsáno.

Úřadující I. náměstek:

FRANTIŠEK KUCHAR²⁵⁹

---

²⁵⁹ MZA Brno, Soka Třebíč, pobočka Moravské Budějovice, AM Jemnice, kniha č. 33 (17. července 1941).

8. Resume

Cíl této práce je zachytit nejdůležitější správní změny na úrovni obecní samosprávy města Jemnice. Časové vymezení této práce je vymezené od roku 1850 a končí rokem 1945.

Práce je rozdělena do třech hlavních kapitol. První kapitola je vymezena od roku 1850 do roku 1918. Je zde popsána jak politická správa, tak i především samospráva obecní. Je zde popsán princip samosprávných orgánů obecní samosprávy, jako byly obecní zastupitelstvo, obecní představenstvo i princip volebního systému v komunálních volbách. Důraz je kladen na pořadí starostů i na rok 1891, kdy se do starostenského křesla dostal první starosta v Jemnici, který byl české národnosti.

Druhá kapitola popisuje opět změny, které nastaly jak v politické správě, tak především v obecní samosprávě. Tato kapitola je zaměřená na popis zjištěných voleb do obecního zastupitelstva v Jemnici a to sice v roce 1927, 1932 a 1938. Dále se zde píše o důležitém správním zásahu, který měl podobu sloučení nedaleké osady Podolí s městem Jemnicí v jeden katastrální a správní prvek. V této kapitole je také popsána volba starostů v roce 1922 a 1938.

Třetí kapitola má časové vymezení od roku 1939 do roku 1945. Zde je opět popsán princip politické správy a samozřejmě i princip obecní samosprávy. Důraz je však kladen na rok 1941, kdy na jemnický úřad nastoupil německý vládní komisař, který před svým nástupem rozpustil obecní zastupitelstvo, které se tímto přestalo scházet až do roku 1945, tedy do konce válečných let. Kapitola dále obsahuje popis příkazů, které vládní komisař po svém nástupu na jemnickou radnici nechal nařídit. Kapitola se dále zabývá celkovou náladou jemnických občanů v této nelehké válečné době. Kapitola se dále zmiňuje o potrestání jemnických kolaborantů, kteří se přihlásili k nacizmu, i jejich následnému potrestání místním lidovým soudem, který vznikl v Jemnici na samém konci války v roce 1945.

Mezi nejdůležitější pracovní metody, které byly použity v této práci, patří především metoda přímá a metoda kritické analýzy.

8.1 Resümee (N)

Die Zielsetzung dieser Arbeit ist es, die wichtigsten Verwaltungsänderungen auf der Ebene der kommunalen Selbstverwaltung der Stadt Jemnice festzuhalten. Die zeitliche Abgrenzung dieser Arbeit umfasst den Zeitraum vom Jahr 1850 bis zum Jahre 1945.

Die Arbeit ist in drei Hauptkapitel aufgeteilt. Das erste Kapitel umfasst den Zeitraum von 1850 bis zum Jahre 1918. Beschrieben wird hier die politische Verwaltung, jedoch insbesondere die kommunale Verwaltung. Geschildert werden das Prinzip der Selbstverwaltungsorgane wie der Gemeindevertretung, des Gemeindevorstands sowie das Wahlsystemprinzip in den Kommunalwahlen. Betont wird hier die Reihenfolge der Bürgermeister sowie das Jahr 1891, als seinen Platz im Bürgermeistersessel der erste Jemnicer Bürgermeister, der tschechischer Nationalität war, eingenommen hat.

Das zweite Kapitel beschreibt wieder die Änderungen, die sowohl in der politischen Verwaltung, als auch, und das insbesondere, in der kommunalen Verwaltung eingetreten sind. Dieses Kapitel orientiert sich auf die Beschreibung von bestimmten Wahlen in die Gemeindevertretung in Jemnice, und zwar in den Jahren 1927, 1932 und 1938. Ferner wird der wichtige Verwaltungsingriff erwähnt, der die Form einer Zusammenführung der unweit gelegenen Siedlung Podolí mit der Stadt Jemnice in ein Kataster- und Verwaltungselement hatte. In diesem Kapitel wird auch die Wahl der Bürgermeister in den Jahren 1922 und 1938 beschrieben.

Das dritte Kapitel umfasst den Zeitraum von 1939 bis 1945. Wieder wird hier das Prinzip der politischen Verwaltung sowie der kommunalen Selbstverwaltung beschrieben. Nachdruck wird jedoch auf das Jahr 1941 gelegt, als in das Amt in Jemnice der deutsche Regierungskommissar eingetreten ist, der vor seinem Eintritt die Gemeindevertretung aufgelöst hat, die dann bis zum Jahre 1945, also bis zum Kriegsende, nicht mehr zusammenkam. Das Kapitel beinhaltet auch eine Beschreibung der Anordnungen, die der Regierungskommissar nach seinem Eintritt ins Rathaus in Jemnice erlassen hat. Das Kapitel befasst sich weiter mit der allgemeinen Stimmung der Bürger in Jemnice während der schwierigen Kriegszeiten. Das Kapitel erwähnt ferner auch die Bestrafung der Jemnicer Kollaborateure, die dem Nazismus geneigt waren, sowie ihre nachfolgende Bestrafung durch das hiesige Volksgericht, das in Jemnice am Kriegsende im Jahre 1945 entstand.

Zu den wichtigsten Arbeitsmethoden, die in dieser Arbeit angewendet wurden, gehören vor allem die direkte Methode und die Methode der kritischen Analyse.